

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 8 Sept.

1958 Pris 1 krona

Status

... för ett infekterat svalg

FARYCIN®

— välsmakande balspastill

med

ett antibiotikum	tyrothricin
ett svamphämmande medel	sorbinsyra
ett antiseptikum	cetylpyridiniumklorid
ett smärtstillande medel	bensokain

utan socker

Som fyllnadsmedel i Farycin pastiller ingår mannit, som till skillnad från socker endast långsamt jäses till syra. Salivens pH sänkes därför ej nämnvärt vid behandlingen, varför mannit ej är kariesbefrämjande.

Dosering

En pastill får långsamt smälta i munnen var eller varannan timme.

Förpackningar och priser

Rör à 25 st 2:35
Glas à 100 st 6:90

Finns endast på apotek

ASTRA

Kontrollmärke
lagligen skyddat

21:a årg.

Nr 8 - sept. 1958

Ansv. utg.: EINAR HILLER

Redaktör: AKE ROOS

Ägare:

De Lungsjukas Riksförbund
Box 4149, Stockholm 4

REDAKTION:

Kocksgatan 15, Stockholm SÖ
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Prenumerationspris:
Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

Annonspriser:
Omslagets sista sida 500:—
1/1 sid. 400:—, 1/2 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:
58 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

UR INNEHÅLLET:

SOCIALPOLITISK ÖVERSYN ..	5
KÖNSFÖRVANDLING I FABRIK (pressklipp)	6
FÄGEL KAN GE TBC-MEDEL ..	7
EN JAPANSK FILMHJÄLTE ..	9
TBC-VÅRD I SOVJET	10
KOMMUNJOBBARE I SKYDDAT ARBETE	14
SELGGRENS SANATORIUM ..	16
SJUTTON ÅR	22
(novell av W. Walfridsson)	
DET KOMMER FLER SÖNDAGAR	24
(novell av Axel Sireborn)	
SCHACK	31
BILDKRYSS	32

Beslut om högre vårdavgift blir socialpolitisk kräftgång

Vår sjukförsäkringslagstiftning, som ännu inte är vad den borde vara, ändras och friseras av varje riksdag. Nu senast har de folkvalda godkänt kmt:s förslag om att tilläggssjukpenningen i klasserna 4—13 fr. o. m. 1 januari nästa år skall utgå med fullt belopp i 180 dagar i stället för som nu i enbart 90. Det blir alltså först efter sex månaders sjukskrivning som sjukpenningen reduceras.

Samtidigt har man beslutat förlänga folkpensionärernas sjukhjälpstid i fråga om sjukhusvård från 90 till 180 dagar. Pensionärernas rätt till sjukpenning blir dock fortfarande begränsad till tre månader.

Svenska medborgare, som inte är bosatta i Sverige men som tillfälligt vistas här, får nu också rätt till fri sjukhusvård och ersättning för läkarvård, dock under förutsättning att sjukdomsfallet inträffat under vistelsen här.

Vidare kan nämnas, att man fr. o. m. nästa år kan dröja två år med att ta ut sina ersättningar från sjukkassan. Enligt hittills gällande bestämmelser skall man ha gjort sitt krav gällande inom sex månader.

Dessutom har riksdagen tyvärr enats om sådana åtgärder, att huvudmännen för flertalet av våra sjukhus — landstingen och de sex städerna utanför landsting — kan höja vårdavgifterna på allmän sal från i regel tre till fem kronor per dag. Merkostnaderna för patienter, som sjukkassorna betalar för, skall bestridas av kassorna.

Att utöka tiden för oreducerad sjukpenning till 180 dagar och att inordna utlandssvenskarna i

sjukförsäkringen är steg i rätt riktning. Nästa etapp bör bli full sjukpenning under hela den nu gällande sjukhjälpstiden, alltså i två år.

Man kan emellertid inte undgå att fråga, varför man krånglar till det beträffande utlandssvenskarna, som får t. ex. fri sjukhusvård endast under vissa förutsättningar. Det där med var vårdbehovet uppkommit kan medföra problematiska gränfall, om bedömningen läggs i händerna på paragraffrälsta byråkrater. Varför inte låta alla utlandssvenskar, som besöker sitt hemland, få fri vård? Varför inte radikalt stryka ett streck över undantagsbestämmelserna? Även om en och annan skulle önska vård i Sverige efter att ha insjuknat utomlands, så kan det inte ha någon praktisk-ekonomisk betydelse. Faran att mängder av utlandssvenskar skall företa invasion och förstöra sjukkassornas ekonomi är verkligen inte stor. Och något annat skäl torde inte kunna åberopas. Det bör ju vara en nationell plikt att låta hemvändande sjuka svenskar få samma vårdmöjligheter som vi andra svenska medborgare.

I samma mån som de vidgade försäkringsförmånerna är glädjande, är höjningen av sjukhusens vårdavgifter nedslående. I en promemoria från socialdepartementet förutsättes visserligen, att huvudmännen skall komplettera sina beslut om höjningen med att avgiftsbefria sådana, som efter två års sjukdom utförsäkrats från sjukkassan utan att uppbära någon form av folkpension, men erfarenheten lär, att den förutsättningen inte är mycket att lita på. Då den allmänna sjukförsäkringen trädde i kraft den 1 januari 1955

Dragning i årets DLR-lotteri

Den 1 augusti ägde dragning rum i De Lungsjukas Riksförbunds rikslotteri 1958, varvid 2.010 vinster till ett värde av ca 150.000 kronor utlottades. De 16 högsta vinsterna fördelades enligt följande:

Vinst:	Vinstvärde:	Lottnr:
1. Austin A 95	18.575:—	40.854
2. Austin A 55	13.131:25	12.728
3. Austin A 55	13.131:25	101.345
4. Austin A 55	13.131:25	78.982
5. Austin A 35	9.556:25	7.792
6. Austin A 35	9.556:25	101.242
7. Austin A 35	9.556:25	96.165
8. Austin A 35	9.556:25	113.389
9. Austin A 35	9.556:25	112.342
10. Austin A 35	9.556:25	58.625
11. Televisionsapparat eller presentkort	1.618:75	112.608
12. Monarscoot Monark 35	1.243:75	18.170
13. Moped Rex	1.093:75	81.748
14. Moped Rex	1.093:75	54.749
15. Elektrolux' köksmaskin Assistent	618:75	31.234
16. Bordservis Rörstrand	262:50	146.072

Fullständig dragningslista kan köpas i Pressbyråns kiosker eller erhållas från De Lungsjukas Riksförbund, Postbox 4149, Stockholm 4, mot insändande av 40 öre i frimärken.

(Res. för ev. fel)

höjdes sanatoriernas vårdavgifter från i regel en krona till tre kronor. Ända sedan dess har De Lungsjukas Riksförbund kämpat för en obligatorisk befrielse från vårdavgifterna för utförsäkrade patienter, som själva får betala sin sjukhusvård, men de många framställningarna har inte givit något överväldigande resultat. Ännu efter tre, fyra år är det blott en minoritet bland huvudmännen, som gått med på generell befrielse för utförsäkrade. De flesta har — sent omsider och efter flera framstötter — beslutat om generell reducering av avgiften till en krona per dag, men det finns fortfarande flera huvudmän, som nöjer sig med möjligheten att efter en individuell och snäv behovsprövning sänka avgiften

till en krona för mindre bemedlade bland de utförsäkrade.

En stor grupp långtidssjuka har därför redan indirekt förlorat på den allmänna sjukförsäkringen. Och risken är nu stor att dessa patienter skall förlora ytterligare två kronor om dagen. En grotesk konsekvens av en social reform.

Även bortsett från denna orimliga följd är avgiftshöjningen en socialpolitisk kräftgång, en social anakronism. Principen bör naturligtvis vara fri sjukhusvård — helt fri vård för alla under obegränsad tid. Om detta mål inte kan nås just nu, så må vi acceptera ett temporärt på stället marsch, ett status quo. En tillbakagång bör däremot inte tolereras.

Socialvård och tbc-vård i Gävle

I detta nummer ägnar vi speciellt intresse åt Gävle — åt tbc-vård och socialvård i denna stad. På sidorna 12—17 återfinns tre artiklar om socialvårdens organisation, om en skyddad verkstad för handikappade kommunalarbetare och om Selggrens sanatorium. Dessutom ägnas bilduppslaget på sid. 18—19 åt detta sjukhus, som artikelförfattaren kallar en "effektiv idyll".

I sammanhanget kan nämnas att en utredning avlämnat ett förslag till socialministern om nya och mindre tillkrånglade bestämmelser för sjukkassornas ersättningar för resor till och från läkare och sjukhus.

Huvudpunkten i förslaget är att den sjuke i fortsättningen skall svara för de fyra första kronorna av sin reskostnad, vare sig det gäller resa till läkare eller sjukhus, första besök eller återbesök. Det överskjutande beloppet skall i samtliga fall betalas av sjukkassan. Förslaget innebär således att man bl. a. slopar skillnaden i ersättning vid första besök och återbesök, en skillnad som många gånger är svår att definiera.

För de fyra största städerna föreslås vissa specialregler. Sjukkassorna där skall i fortsättningen slippa räkna ut kortaste vägen mellan bostaden och närmaste tjänsteläkare eller sjukhus. Endast reglerna om de fyra kronorna — och billigaste färdsätt — skall gälla.

En förenkling av bestämmelserna för reseersättning vore milt sagt välbehövlig. De nuvarande paragraferna är så invecklade, att allmänheten knappast förstår dem, ja, de är så krystade, att Grönköpings Veckoblad funnit befogat att presentera dem i sina spalter. Utan tvekan ett rättvist öde.

AKE ROOS

Högre kommuntaxa för socialhjälp

Socialvårdsförbundets taxedelegation har fastställt en ny och högre ersättnings taxa, som gäller fr. o. m. den 1 juli i år. Den gamla taxan var daterad 1956.

Som exempel på de nya ersättningsbeloppen kan nämnas:

Ensamstående i ortsgrupp 2:	215 kr
” ” ” 5:	240 ”
Två makar ” ” 2:	345 ”
” ” ” 5:	385 ”

Ersättningsbeloppet för minderåriga barn är oförändrat 50 kr per barn och månad.

Taxedelegationen fastställer som bekant de ersättningsbelopp, som kommunerna följer sins emellan för utgiven socialhjälp, då understödstagaren inte varit mantalsskriven i den kommun, som lämnat hjälpen. Däremot har taxedelegationens siffror inget direkt att göra med de belopp, som ges till understödstagarna. Enligt lagen om socialhjälp skall hjälpens storlek bestämmas från fall till fall. I praktiken har delegationens taxa dock till följd att ingen eller åtminstone ytterst få kommuner ger mindre i hjälp åt sina understödstagare, än vad taxan fastställer i fråga om kommunernas inbördes uppgörelser.

Kan stillsamt liv medföra hjärtfel?

Vilken roll spelar ärftlighet, radioaktiv strålning och infektionssjukdomar och fysisk kondition i allmänhet hos modern när det gäller de medfödda hjärtfelen hos barn? Vilken roll spelar typen av arbete — stillasittande eller rörligt —, sinnesrörelser och allmän konstitution för utvecklingen av hjärt- och blodkärllssjukdomarna i fullvuxen ålder?

Dessa frågor har ställts av en grupp specialister som världshälsoorganisationen WHO har samlat i sitt europeiska huvudkvarter i Köpenhamn. Svaret måste bli, att man än så länge vet relativt litet om orsak och verkan på detta viktiga område av medicinen. Ett är säkert: bättre och tidigare diagnos är avgörande för resultatet av behandling.

(Forts. sid. 34)

Översyn av socialpolitiken

Socialministern har nu tillsatt den i riksdagen efterlysta utredningen för en allmän översyn av vår socialpolitik. Ordförandeklubban har anförtrots Ernst Michanek, statssekreterare i socialdepartementet, och bland ledamöterna återfinns bl. a. ordföranden i De Lungsjukas Riksförbund, riksdagsman Sigfrid Jons-son.

I direktiven för utredningen framhåller statsrådet Nilsson "att önskemålen om en översyn avser dels frågor om socialpolitikens allmänna syften och innehåll, dels frågor rörande finansieringen och administrationen av olika socialpolitiska anordningar. Ett återkommande diskussionsämne är frågan om samordningen av socialpolitiska åtgärder både med avseende på olika sociala förmånens utformning och med tanke på den centrala eller lokala socialförvaltningen."

"På sina håll — fortsätter statsrådet — förekommer tankar på en s. k. radikal omprövning av socialpolitiken, varvid åsyftas en kraftig nedskärning av samhällets socialpolitiska åtaganden. Någon socialpolitisk nedrustning har jag för min del inte för avsikt att ställa mig bakom. Trots den omfattande reformverksamhet vi bedrivit finns det alltså i viss utsträckning otillfredsställda behov av den art, att de bör tillgodoses med samhällets bistånd. Valfärdspolitiken måste alltså fortsätta. En återgång till svunna tiders otrygghet för grupper och enskilda kan inte komma på tal. Tvärtom måste samhället fullfölja sitt arbete för att skapa trygghet, ökad trivsel och bättre personlig omvårdnad av dem som inte kan klara sig på egen hand. Alltjämt består klassgränser i vårt samhälle, och eftersatta grupper kräver med goda skäl större uppmärksamhet från det allmänna sida."

Så långt hr Nilsson.

Det är ingen liten uppgift, som kommittén fått sig anförtrodd. Låt oss också säga, att utredningen är välkommen — våra sociala förmåner behöver en samordnande översyn. Kanske bör också ett och annat träd i den sociala paragrafdjungeln gallras bort, så att de övriga får bättre livsrum.

Även den förebådade kommittén för ytterligare utredning av invalid- och familjepensionen har nu tillsatts av socialministern. Till utredningsordförande har han valt talmannen och förre LO-basen Axel Strand, och till de övriga ledamöterna hör riksdagsman Ingemund Bengtsson, ordförande i De Vanföres Riksförbund.

I direktiven beträffande invalidpensionen heter det att "utredningen, som enligt riksdagens uppfattning borde vara parlamentariskt sammansatt, borde bedriva sitt arbete i princip förutsättningslöst. Emellertid förordades, att utredningsarbetet skulle bedrivas med utgångspunkt från att den nuvarande inkomstprövningen om möjligt slopades. Därvid uttalades, att storleken av invalidpensionen i det enskilda fallet i stället torde böra bestämmas på grundval av en uppskattning av vederbörandes eventuellt kvarstående arbetsförmåga. Frågan om att mildra det inom folkpensioneringen nu tillämpade kravet på minst två tredjedels nedsättning av arbetsförmågan för rätt till invalidförmån borde också övervägas av utredningen. Likaså borde undersökas olika åtgärder för att åstadkomma ökade möjligheter för vissa grupper att få pension före 67 år varvid bland annat frågan om rätt att uttaga ålderspension före nämnda ålder borde bli föremål för fortsatt utredning. I samband därmed borde utredas de spörsmål som sammanhänger med frågan om uppskjutet pensionsuttag."

Det framstår som självklart, att rätten till invalidpension skall göras fri från inkomstprövning. Att låta pensionens belopp vara beroende av invaliditetsgraden är däremot rimligt, bara man aktar sig för ett stelbent och alltför byråkratiskt system med ett otal fixerade procent-satser. Invaliditetsgraden — eller bättre graden av kvarvarande försörjningsförmåga — måste bedömas från fall till fall och utan hinder av fastlåsta tabeller.

Ni har väl prenumererat
på STATUS ?

Fabriksarbetare fick kvinnobröst

"Hormontabletter har fått ödesdigra följder för den manliga personalen vid en brittisk läkemedelsfabrik", rapporterar *Dagens Nyheter*. "Vid en hälsovårdskongress i Nottingham avslöjade en av de deltagande läkarna, hur dammet vid tillverkningen av hormontabletterna helt håller på att förändra arbetarnas liv.

"Den ene efter den andre av männen kom till mig och klagade över att han började få bröst som en kvinna", berättade läkaren. Flera hustrur till arbetarna vid fabriken besökte också verksläkaren och framförde sina bekymmer över de förändringar som de äkta männen börjat genomgå.

En allmän undersökning av arbetarna vid hormonfabriken visade att flera av dem verkligen började få bröst med kvinnliga former. Larm gick till de högsta hälsovårdsmyndigheterna, som genast utfärdade en förordning om speciella skyddskläder för arbetarna i hormonfabriken, liknande dem som nu används vid de engelska atommilorna. Varje dag måste arbetarna byta skyddskläder och bada grundligt, innan de får gå hem från fabriken. Varannan dag ställs de upp till grundlig läkarundersökning.

Genom dessa radikala åtgärder har man nu lyckats komma till rätta med riskerna vid tillverkningen av de kvinnliga hormontabletterna för kvinnor i övergångsåldern. Efter någon tid har också symptomen på 'bystsjukan' av de drabbade männen börjat gå tillbaka."

Sambeskattningen och sköterskebristen

"Sjuksköterskebristen belystes av inrikesminister Johansson i en interpellationsdebatt; han redovisade därvid resultatet av de förhandlingar han förde i våras med vederbörande fackorganisation", skriver *Svenska Dagbladet* på sin ledarsida. "Något nytt hade han knappast att ge; tanken på bildande av ett slags reservkår för sköterskor diskuterades ganska livligt just i våras. Hr Johansson fick emellertid ett tillfälle att ta personlig ståndpunkt. Som vanligt gav han intrycket av en man, som är inställd på att

få något gjort och att få det gjort så snart som möjligt.

Men på en punkt hade han tydligen ingenting väsentligt att säga — om sambeskattningen. Det får väl anses uppenbart att svårigheterna att förmå gifta sjuksköterskor att åta sig tillräckligt mycket yrkesarbete väsentligen beror på att arbetet inte lönar sig. Svenska Dagbladet vill gärna påminna om några siffror, som i våras offentliggjordes i dessa spalter för att illustrera frågan. Om maken har 20.000 kr i årsinkomst, om hustrun är hemmafru och barnbidrag utgår med 800 kr om året, blir skatten 4.770 kr. Men har hustrun arbete, så att hon förtjänar 13.000 kr om året stiger skatten till nära 10.000. En mycket stor del av hennes inkomst försvinner alltså denna väg; det mesta av vad som sedan återstår går åt till hemhjälp eller till kostnader, som beror på yrkesarbetet. Det är alltså inte underligt att det är svårt att få gifta sjuksköterskor att göra en insats.

I diskussionen har framkastats att det kunde vara motiverat att bevilja dem sådana lättnader i sambeskattningen som andra inte kan påräkna. Det är ett förslag, som säkert vore mycket svårt att genomföra och som kunde ge upphov till obehagliga meningsutbyten om vilka grupper samhället har anledning att särskilt vårda sig om. Nej, skall något väsentligt åstadkommas är det bäst att — till de många yrkesarbetande kvinnornas fördel — omvärdera hela sambeskattningsfrågan.

Skulle inte inrikesministern, som annars är så energisk, kunna säga några ord därom till finansminister Sträng?"

*

Ett slopande av sambeskattningen skulle med all säkerhet locka många gifta sjuksköterskor att ta anställning. Men bortsett från denna praktiska synpunkt är det ett samhälleligt rättvisekrav att gifta människor skall beskattas på samma sätt som ogifta. Det är groteskt att två yrkesarbetande människor påförs en sorts straffskatt då de ingår äktenskap med varandra.

Red.

Större frihet på sinnessjukhus

"Personer med lindrigare psykiska åkommor som själva begär att bli intagna för vård — de utgör hälften av alla som intas vid mentalsjukhusen — skall få lämnat sjukhusen när de vill enligt ett lagförslag, som avlämnats till inrikesministern", omtalar *Expressen*. "De sjuka skall alltså kunna tas in utan kvarhållningsrätt.

Många sjuka antas därför bli villigare att frivilligt söka vård. Sinnessjukvården kommer också att mera likna kroppssjukvården om förslaget genomföres.

För närvarande får inte en patient på ett sinnessjukhus lämna detta förrän efter utskrivningsbeslut. Den nya bestämmelsen skall enligt kommittén kunna tillämpas på de flesta som själva begär att bli intagna.

Överläkaren vid ett sinnessjukhus skall dock i varje särskilt fall pröva om patienten kan tas in utan kvarhållningsrätt. I vissa fall skulle nämligen denna form av intagning kunna vara till skada för patienten, t. ex. i de fall då man kan frukta att den sjuke kan skada sig själv eller andra samtidigt som han inte vill stanna kvar till dess han blivit frisk.

Kommittén anser att den föreslagna reformen kommer att stärka det allmänna förtroendet för sinnessjukvården.

Ansökan om fri intagning kan ske utan särskilda handlingar vid besök på sjukhusets öppna mottagning eller hos utomstående läkare som då remitterar den sjuke till ett sjukhus."

Provinsialläkarbristen

"Trots en fortsatt ehuru försvagad ökning av antalet tjänster har under 1950-talet på grund av det växande antalet vakanser ingen reell ökning av provinsialläkarkåren inträtt", hävdar byrådirektör Ann-Margret Lundgren i en artikel i *Sociala Meddelanden*. "Kvartalsrapporterna från medicinalstyrelsen visar sedan flera år en fortgående försämring av läget.

Det är tydligt, att det är den allmänna bristen på läkare, som slår igenom även i fråga om rekryteringen av provinsialläkare, men det är också tydligt, att provinsialläkarverksamheten, liksom den vid mentalsjukhus bedrivna vården, i sin nuvarande gestaltning har särskilt svårt

(Forts. sid. 33)

UR PRESSEN

Honungsgöken kan hjälpa tbc-sjuka

I tarmkanalen på en afrikansk fågel, den s. k. honungsgöken, har två amerikanska vetenskapsmän — fågelexperten dr Herbert Friedmann vid Smithsonian Institution i Washington och bakteriologen dr Jerome Kern vid Walter Reed Medical Center — upptäckt en bakterie, vars existens löser gåtan om honungsgökens matsmältning. Den nyfunna bakterien, som fått namnet *Micrococcus cerolyticus*, har emellertid inte bara förmåga att lösa det bivax som honungsgöken lever av.

Ännu mera betydelsefullt ur mänsklig synpunkt är att den också visat sig ha liknande inverkan på de vaxartade ämnena i tuberkelbacillen. I många år har man letat efter möjligheter att angripa dessa ämnen, som skyddar tuberkelbacillerna mot kemoterapeutiska medel. Nu förefaller det alltså som om det målet kommit inom räckhåll — tack vare det intresse som honungsgöken tilldragit sig för sitt egendomliga levnadssätts skull.

Denna fågel erbjuder ett av de klassiska exemplen på samverkan mellan olika slags djur till gagn för bägge parter. Engelsmännen kallar den för "honey-guide", och på latin heter den *Indicator*. Båda namnen syftar på dess säregna vana att visa vägen till bona av urskogens vilda bin.

Samarbete i djungeln

När honungsgöken hittat ett bisamhälle någonstans i en murken stubbe eller ett ihåligt träd i sina tropiska skogar, slår den larm. Självt vill den komma åt binas vaxkakor, men den har inte styrka nog för att bryta sig dit in på egen hand. Den är inte större än en stare, och även om den är ganska nära släkt med hackspettarna, saknar den dessas kraftigt utvecklade näbb. I stället har den anpassat sig till att anlita hjälp med sitt "inbrottsarbete".

Villiga medhjälpare är inte heller svåra att uppdriva. Om det finns människor, babianer eller någon honungsgrävling i närheten, söker fågeln upp någon av dem och ställer till ett förskräckligt oväsen för att dra uppmärksamheten till sig. Och just med honungsgrävlingen — ett meterlångt rovdjur som är närmare

Av BENGT SJÖGREN

Ibland kan läkarvetenskapen få hjälp från oväntat håll. I Afrika finns en märkvärdig fågel som lever av bivax. Det var länge en gåta hur den kunde smälta så besynnerlig föda. Nu har ett par amerikanska vetenskapsmän kommit på lösningen — och därmed öppnat en ny väg för angrepp på tuberkelbacillen...

släkt med järven än med vår vanliga grävling — har den upprättat ett mycket intimt samarbete. Många zoologer anser rent av att den afrikanska honungsgrävlingen är helt beroende av detta samarbete för att kunna hitta vildbinas samhällen.

Ofelbar vägvisare

En Afrika-resenär vid namn Courtney berättar, att han en dag väcktes ur sin ljuvaste middagslummer av att en fågel satt och skrattade på en gren alldeles invid hans huvud. "Fågeln fortsatte att skratta på ett så markant sätt, som om den försökte skynda på mig och uppmana mig att följa med. Då jag såg upp, hoppade den från gren till

gren. Dess sätt att uppträda var ungefär som om den ville ha sagt: 'Vakna upp, din tokstolle! Det finns honung, honung, honung!'"

Det var naturligtvis en honungsgök som var på jakt efter en medhjälpare, och historiens fortsättning var den vanliga. Sedan fågeln märkt att man hörsammat dess uppmaning och att man följer efter den, flyger den några meter före från träd till träd och visar vägen — hela tiden högljutt skrattande och vippande med stjärten. Så håller den på tills målet är uppnått. Då tystnar den och sätter sig stilla i ett träd och tittar på, medan människan, babianen eller honungsgrävlingen gör det grovarbete som den inte själv är i stånd till. I allmänhet förhåller den sig avvaktande ända tills medhjälparen i lugn och ro hunnit lägga beslag på eller sätta i sig vad han vill ha. När han då avlägsnar sig igen, är det honungsgökens tur att smörja kråset med vaxkakorna.

Infödingarna i Afrika betraktar denna märkliga fågel som en nästan ofelbar vägvisare till vildhonung. Och de nöjer sig visst inte med att sitta med armarna i kors och vänta tills en honungsgök behagar dyka upp av sig själv och vill ha dem med sig. De ger sig inte sällan också ut på regelrätt jakt efter honungsgökar — och för att locka fram dem,

(Forts. sid. 30)

Honungsgöken och honungsgrävlingen samarbetar

Konsten och samhället

Av LARS FREDIN

Konsten har ännu för många en karaktär av lyx. Man ser på konsten som på pärlhalsbandet eller blomman i knapphålet. De tillhör inte nödvändighetsvarorna.

Men redan Platon sade: Konsten måste vara grundvalen för uppfostran. Detta uttalande framstår också som det centrala i den engelske konsthistorikern och socialfilosofen Herbert Reads "Uppfostran genom konsten" och "Konst och personlighet".

Vår civilisation är för mekaniserad och intellektualiserad för att inte människan ska vantrivas i kulturen.

Kulturen har, som Read uttrycker det, lidit lika mycket som politiken av sin förbindelse med den nationella suveränitetens princip. "När nation tävlar med nation blir den nationella kulturen ett vapen i propagandans tjänst avsett att slungas mot fienden eller att locka potentiella bundsförvanter."

Denna nationella egoism påverkar också uppfostran och undervisning, som till största delen sker i statliga skolor.

Vi inlemmas i stat och nation redan i de formbaraste åren. Och stat och nation har sällan något vitalt intresse för känslans område, individens utveckling och växt, personlighetsutveckling. Den omöjliggörs också av de alltför stora skolklasserna.

Studieintelligens kommer i ett sådant skolsystem före känslans intelligens — konstnären inom barnet förkvävs — och varje barn är ämne till en konstnär i vidaste bemärkelse.

"Det är endast rädsla som avhåller ett barn från att vara konstnär — rädsla för att dess egen fantasi-värld skall förefalla de vuxna löjlig, rädsla för att dess uttrycksfulla tecken och symboler inte skall vara fullt träffande", skriver Read.

Och den rädslan stärks i vårt uppfostringssystem, som grundlägger

ett slags skamkänsla i den emotionella lusten. För dem som inte har en speciellt utpräglad studieintelligens blir skolan därför mer en plåga och hämning — varur trots och ensamhet uppstår — än en stimulans till utveckling av de livsbefrämjande krafterna.

Frigör vi barnets möjligheter till emotionell tillväxt och mognad befriar vi det också från fruktan. Men denna befrielse är, som Read framhåller, givetvis inte uppfostrans slutstadium.

"Ni har befriat barnet från fruktan, men bortom befrielsen måste finnas samarbetets mera positiva värld. Barnet har frigjorts med hjälp av sympati och förståelse, och samma egenskaper måste användas för att skapa de mänskliga och sociala banden, ända tills det individuella barnet finner sin fullkomning i den samhälleliga gemenskapens fullvuxna värld."

Och detta uppfostrans huvudändamål kan bara nås med metoder som är i konkret mening *skapande*.

Men betygskonkurrens och hets förtvinar lätt skapandets möjligheter och därmed också en djupare, befruktande social gemenskap.

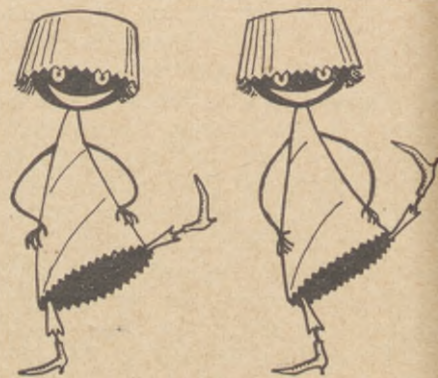
Konst och natur är ett. Rytm och harmoni har vi från naturen. Och bara ett folk som lär av naturen kan anförtros maskiner.

Och för att citera Read:

"Endast ett sådant folk kan konstruera och kontrollera dessa maskiner så att de industriella produkterna kommer att stegra de mänskliga behoven i stället för att förneka dem. Endast ett sådant folk kan undgå massproduktionens och masssysslöshetens (felaktigt benämnd fritid) försvagande inverkan. Endast ett sådant folk, med sina sinnen allttjämt känsliga för intryck och med förnuftet i ständig verksamhet, kan hoppas att skapa ett stabilt och harmoniskt samhälle i framtidens industrialiserade värld."

Read är ingen fantast; han har sett klarare än de flesta. För att fö-

En god barnbok

HÄR SKUMPAR FRUARNAS SAMBO

Illustration ur *Pytte-Liten och Titti-Mindre*.

Marie-Anne Bergman-Larby, som tidigare framträtt med både lyrik och prosa, har i år givit ut en liten sagobok, enligt förlagsreklamen avsedd som bredvidläsning för barn i småskoleåldern.

Pytte-Liten och Titti-Mindre heter sagan — liksom dess båda huvudpersoner. En krokig "spik-farbror" från pappas verktygslåda förvandlar de bägge barnen till dockor, så små att de ryms i en kavajficka. Många äventyr väntar dem sedan, bl. a. ramlar de i en syltkruka, så att mamma måste tvätta dem och hänga dem på tork på en tvättlina.

Bergman-Larby har åstadkommit en frisk och käck barnbok, en bok utan jolmig sentimentalitet. Hennes fantasi och lekhumör är prima, och säkert har hon själv haft roligt, då hon skrev sin saga.

Minst lika skojiga som texten är författarinnans illustrationer. De har både humor och naiv enkelhet.

Den lilla sagoboken kan varmt rekommenderas till såväl småskolebarn som förskoleungar.

A. R.

MARIE-ANNE BERGMAN-LARBY:
Pytte-Liten och Titti-Mindre
J. A. Lindblads förlag. Pris kr 4:50.

rebygga en vidsträckt neuros som kommer att drabba en civilisation som är helt och hållet mekaniserad och rationaliserad förordar han — men inte i en anda av diletterantism — att varje människa skall bli en konstnär för både hennes egen och den skapande gemenskapens skull.

KULTURELLT

En stumfilmshjälte att minnas

En gammal bortglömd stumfilmshjälte lever upp på de svenska biodukarna under hösten. I den flerfaldigt oscarsbelönade filmen "Bron över floden Kwai" får vi se japanen Sessue Hayakawa i rollen som japansk överste.

Det är säkert inte många svenskar som känner till honom eller minns honom. Men han var ändå från 1916 till 1926 en av de ledande stumfilmstjärnorna i Hollywood. Ett toppnamn i jämnhöjd med Chaplin, Fairbanks och Mary Pickford.

Hans specialitet var den lömska, ur bakhåll framglidande grymma orientalen. Denna förelöpare i den långa raden av amerikanska gangstertyper på film framställde han nästan på löpande band och blev som sagt mycket berömd på det.

Dessutom blev han rik. Han köpte ett hus som kostade över en miljon svenska kronor. Det var mera borg än villa. En gråstensborg med lyxig inredning. I den stora salen var pärlor insänkta i marmorgolvet och på det dansade alla Hollywoods notabiliteter.

Det var ingen ovanlighet att han hade så där en sexhundra gäster till te och sen tvåhundra till middag under samma dag. Så huset var trots allt inte för stort.

För att göra japanen full rättvisa måste samtidigt omtalas att han inte ens under dessa lyckostormande år under den vräkiga guld- och aktierushens förlovade tid i Amerika övergav sin stora hobby, akvarell-

Ännu så länge är samhället i stort sett bara ett skelett med ett allt snarigare nät av förordningar och paragrafer, vilket gör det stelbent och kaotiskt, statiskt i stället för dynamiskt, därför att det skapande momentet, känslans utveckling, den spontana, naiva livslusten från början undertryckts. Och först när arbete och lek blir ett, blir till konst, får livets färg — när arbetet blir mera självklart än nu, får igen sin lust (och inte bara ett måste för att uppehålla livet — och en viss standard) kommer också de samarbetande krafterna att infinna sig — som en kedjereaktion — i en organiskt människans och samhällets befruktande omsättning.

Av STIG ARB

Sessue Hayakawa.

målning, som han lärt hemma i Japan innan han som tjuugoåring kom över till Amerika och i Los Angeles fick för sig att han skulle sätta upp ett teaterstycke och själv spela med i det.

Kanske var det denna kärna av fin kultur och karaktärsstyrka som räddade honom igenom de betydligt bistrare stormar som skulle möta honom längre fram i livet.

När Hayakawa lämnade Hollywood 1927 var det för att bli vaudevillestjärna. Han lyckades också i detta fack, för det var på scenen som hans talang kom till sin fulla rätt.

London och Paris applåderade honom och pengar fortsatte att flyta in. Och så kom skrällen i Monte Carlo...

Enligt ett uppskakat vittne vid samma spelbord förlorade Hayakawa på en enda natt närmare två miljoner kronor. Det gick ett rykte om att japanen begått självmord. Han höll sig borta ett tag.

Men han kom tillbaka. Spelade med i en av de första amerikanska talfilmerna, gjorde en otalig räckta filmer i sitt hemland och gjorde sen sjuvton filmer i sträck i Frankrike.

Under kriget bodde han utanför Paris. Nazisterna erbjöd honom bilar och hus om han i gengäld ville resa kring i Frankrike och göra pro-

(Forts. sid. 26)

Sessue Hayakawa (t. v.) och Alec Guinness som japansk, respektive engelsk överste i "Bron över floden Kwai".

Modern tuberkulosvård i Sovjet

Man behöver inte vara särskilt bevandrad i den ryska klassiska litteraturen för att ha en hum om att tuberkulosen varit ett verkligt gissel för detta land och folk. Den skördade f.ö. också sina offer i författarnas krets och satte bl. a. på ett tidigt stadium punkt för Anton Tjechovs glänsande bana.

Där som annorstädes var "lung-soten" en folkfattigdomens och eländiga levnads- och bostadsförhållandens oskiljaktige följeslagare. Folkets okunnighet och brist på elementär hygien hjälpte till att bredda vägen för folksjukdomen, som ej heller mötte nödortfigt motstånd från den alltför fåtaliga läkarkåren i de vanligtvis illa utrustade sjukhusen. Vid tiden för första världskriget fanns endast en läkare på 10.000 invånare...

Att tuberkulosen tvingats på reträtt i Ryssland är naturligtvis i första hand ett resultat av en höjd levnadsstandard som undan för undan berövat folksjukdomen dess grogrund. Den stigande folkupplysningen och den därmed förbättrade hygien har ävenledes bjudit spär mot sjukdomen. Men inte mindre betydelsefullt är att man, de senaste årtiondena, fört en medveten, intensiv kamp mot sjukdomen på bred front och med moderna metoder

SÖREN HELLSTRÖM

redogör för tuberkuloskampen i Sovjet. Såväl det förebyggande arbetet som sanatorievården drivs där efter samma linjer som i Sverige. Allmänna skärmbildsundersökningar och vaccinering hör således till profylaxen, och terapin omfattar bl. a. behandling med antibiotika och kemoterapeutika samt kirurgiska ingrepp såsom lungresektioner. Artikelförfattaren ger också ett par exempel på hur regelbundet återkommande undersökningar kan minska cancerfrekvensen.

samt mångdubblat den armé av läkare och andra som har sig denna uppgift ålagda. För närvarande finns i Sovjet 16 läkare per 10.000 invånare, mot 13,7 i USA och 9,2 i Frankrike och i England 8,7.

För närvarande är ett tiotal vetenskapliga tbc-forskningsinstitut i verksamhet i vilka, liksom vid 68 läkarhögskolor, metoder för tuberkulosens profylax och terapi utarbetas. Forskarnas uppgift här är dels att lämna metodisk, konsultativ och praktisk hjälp till de praktise-

rande läkarna och ävenledes att vid kliniker och institut ta sig an behandlingen av särskilt svåra fall.

Noggrann barnkontroll

Man kan säga att kampen mot tuberkulosen bedrivs i tre riktningar: misstänkta bacillbärare tas in på sjukhus för kontroll och behandling; alla barn och ungdomar vaccineras och revaccineras; bostads- och arbetsförhållanden saneras och förbättras.

Profylaxen sätts in redan vid födseln då barnet på tredje, sjunde och nionde dagen efter födseln skyddsympas. Vid speciella barnpolikliniker får skolbarnet redan från första skolåret genomgå thorax- och genomgripande kroppstest. Dessa undersökningar upprepas årligen under hela skolåldern, en klinisk examination av betydelse för den framtida hälsan. Revaccination är obligatorisk för alla vid 2, 11, 14 och 17 års ålder, varvid man alltså uppnår att en avsevärd del av befolkningen blir immun mot tbc. De obligatoriska undersökningarna gör det möjligt att ingripa vid första sjukdomssymtom. Vid många av dessa barnpolikliniker finns också s. k. dagsanatorier, där mödrarna kan inlämna sina barn för kontroll. Effekten av denna verksamhet kommer bl. a. till uttryck i en starkt reducerad dödlighet i tuberkulos för de yngre årgångarna: år 1955 var dödligheten i tbc för ungdomar i åldern 15—17 år 11 gånger lägre än år 1940.

Dödligheten i tbc för den totala befolkningen har enligt likaså officiella uppgifter på dessa femton år kunnat nedbringas till en fjärdedel. De profylaktiska undersökningarna omfattar också obligatoriskt den vuxna befolkningen: vid fabriker, kolchoser, läroanstalter, ämbetsverk osv. För dessa undersökningar utnyttjar man i stor utsträckning busar, utrustade med bl. a. skärmbildsutrustning och bemannade av läkargrupper — kirurger, lungspecialister, etc.

På landsbygden kan man få se åkerbrukarna ställa upp till skärmbildsfotografering i en arbetspaus. Då har de fått besök av ett skärmbildsteam, som i bil, med fullt ut-

Patienter på ett sanatorium i Karpaterna

Ett sanatorium i Grosny, Kaukasien

rustad röntgenapparat, far omkring till de agrara arbetsplatserna i anti-tbc-kampanjens tjänst. En tid därefter inträffar en bil, bemannad av en distriktssköterska, med resultat av skärmbildsundersökningarna samt läkarens ordinationer.

roll av de anställda är obligatorisk. Storföretagen och fackförbunden håller sig även med egna sanatorier. Kontoristförbundet har t. ex. ett sanatorium i Omsk i Sibirien och ett vid den alpina sjön Sevan i Armenien, Kaukasien osv.

105.000 vårdplatser

Hjärntrusten i denna kamp mot tuberkulosen utgöres av en kader av utbildade tbc-specialister. Antalet sådana experter har ökat från 3.340 år 1940 till 11.450 år 1955. (Senare siffror ej tillgängliga.)

Antalet sanatorieplatser i gamla Ryssland var mycket begränsat. Man torde kunna gissa sig till, att om inte Tjechov förskaffat sig världsrykte, hade han inte fått plats på det sanatorium i Yalta, som nu bär hans namn. Vårdplatserna baddades förvisso inte för livegna bönder.

Antalet vårdplatser har, alltjämt enligt den officiella statistiken, som i detta fall inte bör ifrågasättas, ökat från 30.000 år 1940 till 105.000 år 1955. Här föreligger förresten en väsentlig skillnad mellan ryska förhållanden och de i andra länder. Vid sidan av de statligt-kommunala institutionerna förekommer nämligen en omfattande verksamhet från företagens, fackförbundens och ämbetsverkens sida för sina egna lungsjuka. Man kan ta den stora bilfabriken i Gorkij och den likaså stora tobaksfabriken "Dukat" som exempel. De har egna kontrollkliniker, där en fortlöpande profylaktisk andnings-, hjärt- och lungkont-

Fulländad resektionsteknik

Ryssarna har tillgång till hela uppsättningen av antibiotika och kemiska preparat i sin kamp mot tuberkulosen, förutom PAS, streptomycin etc. också ett eget preparat, ftivasid, om vilket effekt dock inga uppgifter föreligger.

Som bekant vänjer sig tuberkelbakterierna ganska snabbt vid ett och samma preparat och gör det samma praktiskt taget ineffektivt. I Sovjet tillämpar man också av denna anledning preparat i olika kombinationer och i en bestämd ordningsföljd.

Därest de medicinska ingripandena inte ger väntat resultat måste kirurgin tillgripas. Kavernen avlägsnas, delar av den angripna lungan eller hela lungan. Denna resektionsteknik anser man sig, enligt en medicinsk tidskrift, "Sovjetskaja Medicina", behärska till fulländning. Givetvis placeras patienterna efter operationen på konvalescenthem för konsolidering av behandlingens resultat.

Som synes är profylaxen en ledande princip i rysk tuberkulos-
(Forts. sid. 31)

Matsalen i gruvarbetarförbundets sanatorium i Alupka

Ett centrum i Gävle för god människovård

Det man ser av socialvården i Gävle kan betecknas som ett sannskyldigt Janus-anlete. Kommer man från Fleminggatan ter sig Gävles institutioner för åldrvård underbart trivsamma och vackra. De fyra långa tvåvåningslängorna vinner ännu mer på att man går in i dem. Då får man klart för sig att hemmen är välplanerade och lättskötta. Kommer man in på området från Kaserngatan däremot, slår blicken mot en smutsig, hög, förfallen och anskrämlig byggnad.

Ovanstående ingress berättar två saker. Dels bör det framgå att en mycket stor del av Gävles institutionella socialvård är centraliserad till ett område — med de uppenbara fördelar detta för med sig men också med vissa nackdelar. Dels bör framgå att socialvården i Gävle f. n. genomgår en förnyelseprocedur av mycket stor omfattning. Man bygger nytt och man bygger om gammalt. Allt har man ännu inte hunnit med. Om några år, när den nya centraliserade socialvårdsorganisationen och ny- och ombyggnadsverksamheten funnit sina former, då kommer sta'n säkerligen att få en socialvård bättre anpassad till en modern tid än vad flertalet kommuner i det här landet har.

Därmed har vi påstått så mycket att det ter sig nödvändigt att förklara vad som menas med uttrycket "centraliserad socialvårdsorganisation". Den började verka i stadens liv 1 jan. 1957. Före detta datum var de olika grenarna av socialvården mer eller mindre fristående från varann med en särskild nämnd eller styrelse i toppen. Där löste man fristående från de andra områdena sina problem när det gällde omhändertagande av enskilda fall, skapande av vårdutrymmen, planering och annat. Det fanns i vanlig ordning alltså suverän fattigvårdsstyrelse, självständig barnavårdsnämnd och nykterhetsnämnd, suverän pensionsnämnd etc. Denna decentralisering var inte bara irrationell, den kunde också i vissa fall te sig inhuman. Ofta nog tangerar individuella socialfall flera vårdområden. Ett alkoholistfall blir exempelvis ofta också ett socialhjälpfall och ett barnavårdsfall.

Med den gamla decentraliseringen innebar behandlingen att tre olika tjänstemän var för sig gjorde fullständiga personundersökningar med hembesök och allt vad utredningarna innebär. Hur hyggliga tjänstemännen i och för sig än är, så är tre människors ut- och invändning av en olycklig medmänniskas privata förhållanden aldrig human.

Man ville i Gävle komma bort från denna splittring av vårdfallen på olika, sins emellan fristående vårdområden, man ville planera

Vi ser på Gävle

vårdutrymmesbehov, andra byggnadsbehov, personalorganisation och ekonomi i ett enda sammanhang. Och då låg det nära till hands att man skapade ett gemensamt topporgan för alla socialvårdsgrenar, ett topporgan där de olika grenarna var representerade. I enlighet med den tanken inrättade man ett kommunalt organ som kallas socialvårdsdelegationen och som rymmer sju delegater. Under socialvårdsdelegationen sorterar varje område med sin styrelse, socialnämnden (delad i tre delegationer), barnavårdsnämnden (till vilken är anknuten en familjerådfrågningsbyrå), nykterhetsnämnden (förfogar över ett inackorderingshem på 12 platser i Gävle och ett enskilt vårdhem i Glösbo i Hälsingland på 16 platser) och pensionsnämnden. I viss mån är också daghems- och förskoleverksamheten, som sorterar under särskild fri-

Ordföranden i socialvårdsdelegationen, Bertil Rehnkvist, konfererar med chaufför Persson om en transport. Socialvårdsdelegerade utgör en topporganisation för de olika sociala styrelserna och nämnderna i Gävle.

stående styrelse, representerad i delegationen och likaså den öppna åldrvården som sorterar under hemhjälpnämnden.

Socialvårdsdelegationen behandlar frågor av gemensam natur för olika vårdområden, svarar för den sociala verksamhetens planering, administrerar institutionerna, anställer befattningshavare och budgeterar verksamheten. Den direkta administrativa ledningen är anförtrödd socialvårdsdirektör Olle Tholander, välbekant för många av Status' läsare från konferenser för partiellt arbetsföra. Ordförande i socialvårdsdelegationen är ombudsman Bertil Rehnkvist som har sitt huvudintresse på barnavårdens område.

Socialvårdsområdet

Samlad på ett stort och vackert parkområde ligger huvudparten av socialvårdens institutionella verksamhet. Det är inte många vårdenheter som ligger utanför socialvårdsområdet. På sanatoriet har man 15 kroniker och på sta'n ett inackorderingshem för alkoholister, i Glösbo finns också, som nämnts, en vårdhet för alkoholistvården. På kärnområdet finns S:t Staffans sjukhus för mentalt sjuka, ett upptagningshem för späda barn, ett barnhem för spädbarn, två nyuppförda ålderdomshem för vitala åldringar och likaledes två nyuppförda kroniker-

sjukhem. Vidare finns där ett ålderdomshem uppfört i mitten av 1930-talet samt till sist det anskrämliga gamla ålderdomssjukhemmet som nu är så gott som helt utrymt för att genomgå en radikal ombyggnad.

I denna fastighet finns en avdelning på 34 platser för lättskötta sinnessjuka. Bredvid gamla kronikersjukhemmet ligger en likaledes tom verkstadsbyggnad i tre våningar som skall rustas upp och bli arbetstränings- och skyddad verkstad och i en tredje ansluten låg byggnad finns goda arbetsterapilokaler för sinnessjukhusets räkning. Inom området finns vidare en låg, lång och otidsenlig byggnad som den öppna socialvårdens grenar är inrymda i. En värmecentral för inte bara hela socialvårdsområdet utan för kommunala byggnader i hela södra stadsdelen ser man vidare liksom personalbostadshus. Trädgård, park och anläggningar för fritidssysselsättning är området rikligen försörjt med.

Stor kapacitet men ej tillräcklig

Självfallet rymmer vårdområdet många vårdplatser. Men på nästan inget område räcker de till. Sinnessjukhuset t. ex. som verkligen är tilltalande efter den genomgripande ombyggnaden 1954, har sina 50 platser permanent överbelagda. Ändå innebär förhållandet att Gävle stad har eget sinnessjukhus, ett otroligt försprång i förhållande till sinnessjukvården i allmänhet i landet.

Sinnessjukläkare är dr Per Bergström som också är socialläkare med uppgift att biträda den öppna vården med psykiatriska undersökningar. Socialläkare på den somatiska sidan är dr Lennart Müller.

Upptagningshemmet för späda barn räcker dock till. Det tar 25 barn samtidigt och hemmets uppgift är att vara en genomgångsstation innan barnen placeras ut i fosterhem. Upptagningshemmet heter Stora Källbäck, barnhemmet Lilla Källbäck. Lilla Källbäck kan ta emot 25 barn. Av platserna har landstinget 13 och Gävle 12. Även om båda hemmen knappast kan kallas moderna och helt rationella är de dock mycket trevliga och välhållna. Spädbarnshemmet byggdes om 1940.

Ålderdomshemmets totala kapacitet är betydande, tillsammans ungefär 250 platser. Av dessa är unge-
(Forts. sid. 17)

Dessa förtjusande småtingar finns på spädbarnshemmet Lilla Källbäck.

Mot Fleminggatan visar socialvården upp ett modernt ansikte.

Mot Kaserngatan vetter den äldsta av socialvårdens byggnader.

Som en miniatyrherrgård ligger Stora Källbäck, genomgångshemmet för spädbarn.

Kommunaljobbare i skyddat arbete

Av TURE EDBOM

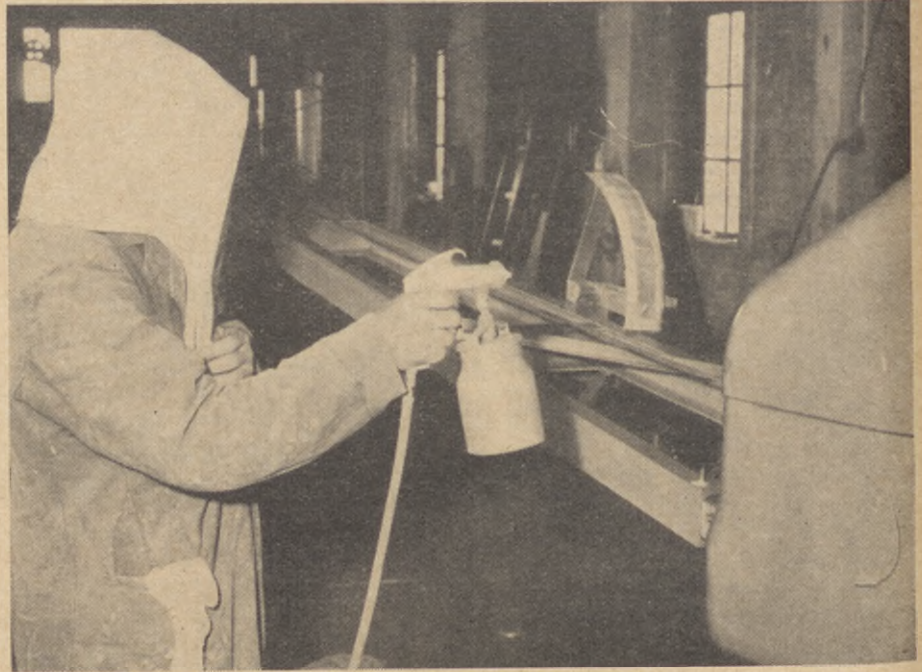
De partiellt arbetsföras organisationer har gjort många framstötningar för att få stat och kommuner att bättre sörja för dem som på något sätt får sin arbetsförmåga begränsad. Framstötarna har gällt både nyanställningsfrågor och fortsatt sysselsättning för i allmän tjänst redan anställda. Till åtminstone någon del har väl ansträngningarna gett resultat. De kommunala anställningsreglementena ger numera i regel möjlighet för även partiellt arbetsföra att få anställning genom undantag från vissa sociala förmåner eller genom riskpremietillägg. Motsvarande möjligheter finns inom den statliga sektorn av arbetsmarknaden.

Hittills har man dock inte lyckats finna tillfredsställande vägar att omplacera arbetskraft i kommunerna som fått sin arbetsförmåga begränsad. Har arbetskraftsbegränsningen varit stor och långvarig har man i regel tvingats tillgripa förtidspensionering. Särskilt har detta gällt arbetskraft i tyngre sysselsättningar. Bristen på möjligheter att tillvarata en människas begränsade arbetskraft har kostat stora pengar. För de drabbade arbetarna har mycket lidande och stora ekonomiska svårigheter blivit följden.

I Gävle har man tagit ett radikalt grepp för att komma tillrätta med placeringen av arbetskraft som på grund av olika omständigheter inte kan klara sin ursprungliga arbetsuppgift. Och greppet syftar främst till att klara situationen för dem som går i tungt jobb. Man har, efter initiativ av lönesekreterare Sven Jansson och under tillskyndan av stadens lönenämnd, inrättat någonting som snarast kan kallas för en hel-skyddad genomgångsverkstad för skadade och sjuka kommunalarbets-tare. Verkstaden är ansluten till stadens centralverkstad och -förråd.

Om bakgrunden till verkstadens tillkomst säger *Sven Jansson*:

— Bland kommunalarbets-tare med tungt utearbete kunde man alltid iaktta en stark ökning av sjukligheten när hösten satte in med kyla och luftfuktighet. Framförallt gäller detta arbetare vid 60-årsgränsen. I inte så få fall fanns knappast annat att göra än förtidspensionera de

En transportabel lyftkran sprutmålas av förre vältföraren Hall.

mest ansatta. Övriga gick och drog med sjukskrivningar kanske över hela vintern. Förhållandet var inte tillfredsställande vare sig ur stadens eller de anställdas synpunkt. Arbetarna fick vidkännas långa inkomstbortfall och för stadens del blev det fråga om dryga sjuklönekostnader och minskad numerär i kommunalarbetsrekären.

Vi ser på Gävle

Det låg nära till hands att tänka sig, att kunde man på något sätt tillvarata den arbetskraft som ändå fanns men som inte kunde utnyttjas för tungt utearbete, så skulle missförhållandena för båda parter elimineras. Närmast till hands låg att skapa en verkstad där lättare arbeten som ej krävde särskild yrkesskicklighet kunde utföras i en varm och torr miljö. Eftersom det tursamt nog fanns en outnyttjad vind vid den kommunala centralverkstaden så gjorde vi ett försök i enlighet med tankegången. Naturligtvis diskuterade vi först projektet med kommunalarbetarnas fackliga organisationer och olika förvaltningsgrenar

i staden. Verkstaden fick en kapacitet som medger att 15 man, under vissa omständigheter fler, samtidigt kan arbeta i den.

"Normalisering" gav förtroende

Verkstaden inrättades på hösten 1956 och som verkmästare anställdes en av kommunalarbetarnas egna förtroendemän, Rune Johansson. Utan att vara speciellt utbildad för uppgiften har hans intresse för saken och hans ingående kännedom om kommunalarbetets tekniska och fackliga sidor varit till ovärderlig nytta, då det gällt att få verkstaden accepterad. Från början förekom nämligen någon liten skepsis mot den. En bidragande orsak till att den skyddade verkstaden snabbt vann förtroende var säkerligen, att man lagt den på "normalbog". I förhållande till arbetarna på centralförrådet och -verkstaden, cirka 75 st, har den skyddade arbetskraften knappast några särförhållanden. Raster och övriga arbetsvillkor sammanfaller, avlöningsvillkoren är avtalsmässiga, verktyg och maskiner användes av båda kategorierna arbetare, verkmästaren för den skyddade verkstaden har också vissa arbetsuppgifter i centralverkstaden, etc.

Avtalslön

Lönesättningen i den skyddade verkstaden bygger i stort sett på tidlön. Man går ut från grovarbetar-tidlönen som sedan i viss omfattning byggs på med ackordslön. För de flesta innebär detta någon löne-minskning mot förtjänsten i det vanliga arbetet. I förhållande till utgående sjuklön ger dock arbetet i den skyddade verkstaden alltid mer. Tekniskt skulle det gå lätt att ordna så, att den tidigare lönen i stort sett bibehålls. Den vägen vill man emellertid inte gå med hänsyn till det önskvärda i att begränsa den skyddade perioden till vad som är medicinskt motiverat. Den något lägre lönesättningen i den skyddade verksamheten gör ju att arbetstagarna så snabbt som möjligt vill återgå till sin tidigare sysselsättning.

Arbete på den skyddade verkstaden måste sålunda vara klart medicinskt betingat. Ingen kan komma dit utan läkarintyg på behovet av anpassad sysselsättning. Intyget skall också ge besked om att vederbörande får jobba, med vad och i vilken utsträckning. Den direkta intagningen ombesörjes av en tvåmannanämnd.

Lyckade resultat

I allt har cirka 30 kommunalarbetare passerat genom verkstaden sedan starten. Den genomsnittliga vistelsetiden ligger vid omkring två månader men i enstaka fall kan vistelsen bli längre. I ett fall har man haft en arbetare sysselsatt sedan verkstadens start. De skador och sjukdomar som vanligast föranleder vistelse på den skyddade verkstaden är reumatiska åkommor, ischias och ryggskador. Olycksfall, hjärtfel och alkoholsjukdom förekommer emellertid också som intagningsorsak.

— De hittillsvarande erfarenheterna av verkstaden är enbart goda, avslutar hr Jansson. Sedan vi fick verkstaden har bara i ett enda fall förtidspensionering tillgripits. Sjuklönekostnaden för staden har reducerats väsentligt, troligen med omkring hälften för de kategorier verkstaden är avsedd för. Vidare klaras genom verkstaden en mängd arbetsuppgifter som man tidigare inte alls fick utförda eller som man måste leja för. Beträffande gummistövlar, skyddskläder och annan utrustning kan man spara åtskilligt genom att verkstaden reparerar sådana saker. Sist men inte minst vinner man

F. kommunalarbetaren Rune Johansson är arbetsledare i den skyddade verksamheten.

stegrad effektivitet hos arbetarkåren. De skadade och sjuka får en träning som gör att de mycket fortare kommer upp i full arbetsprestation när en återgång till ursprunglig sysselsättning sker. Självklart vinner man också en mycket bättre anda i kåren.

Vad sysslar man med?

Vi ställer frågan till förman Rune Johansson.

— Vi gör praktiskt taget allting i den skyddade verkstaden som inte

kräver en speciell yrkeskunskap av arbetarna. Vi har ju bl. a. sprutmålningsverkstad och ett välutrustat snickeri. För lekskolorna tillverkar vi träleksaker, för gatukontoret skyltar, bockar och andra saker som behövs. All sjöräddningsattiralj som staden behöver färdigställs av vår skyddade verkstad. Vidare sköter verkstaden om alla slipningar av verktyg som behövs i kommunalarbetet. Reparationer av möbler och gummiattiralj kan vi klara och självfallet är det en av våra mannar som sköter stadens egen bensinservicestation. Vakter på mudderverken tillhandahåller vi också.

För sanatoriets räkning sågar vi till trä-tranor i halvfabrikat som sanatoriepienterna sedan snidar och putsar vidare på till produkter av stor konstfärdighet. Det händer också att våra mannar lånas ut till olika avdelningar inom stadsförvaltningen, säger Rune Johansson. Vi klarar sålunda fönsterputsning och städnings- och rengöringsarbeten i ganska stor utsträckning.

Vältförare blev sprutmålare

Ett ganska typiskt behandlingsfall är sprutmålare Hall. Han var från början vältförare, men damm och luftfuktighet och kyla gjorde att han led svårt av astma och läkarförbjöds att fortsätta med sin syssla. I brist på annat sattes han att vakta en

(Forts. sid. 17)

Renhållningsarbetaren Seymour Eriksson hör till dem som jobbar i den skyddade verkstaden.

Sanatoriet i Gävle effektiv idyll

Även de tyngsta lövmassor släpper igenom ett mönster av intensivt vita solfläckar. Lövmassor finns det mycket av uppe på rullstensåsen där Selggrens sanatorium ligger. Träden nästan trängs mot de i solskenet svidande vita kalkväggarna. Skuggan under träden ger nästan ingen svalka. Länge dold i kulisserna har högsommaren med ett plötsligt språng gjort entré på scenen — medförande en ovanligt vital värmebölja.

I värmen ter sig sanatoriet mer idylliskt än vanligt. Murgrönan klänger uppför ligghallarnas pelare. Rosorna vinkar med små röda sidsenskynten. Hela den stora trädgården grönskar och blommar. Helt övergiven ligger golfbanan i tallbacken och bara dåsar och dåsar. Där skuggan är som djupast kan man se en och annan människa strängt sysselsatt med att vara så stilla som möjligt.

Idyll? Ja, en av Gävles vackraste platser, kan man med fog säga om Selggrens sanatorium. Det ligger med stadsgränsen som tomträs och med riksväg nr 13 som bråkig granne. Vid fötterna har sanatoriet det väl bevarade lilla 1700-talssamhället Strömsbro, en förort till Gävle. Samhället utvecklade sig ursprungligen kring tjusarkonungen Gustaf III:s brännvinsbränneri — samhällsinkomst via brännvin är

TURE EDBOM

skriver om Selggrens sanatorium i Gävle, som han kallar en "effektiv idyll". Sjukhuset är nämligen litet och idylliskt men ger en effektiv och modern tuberkulosvård.

Se även bilduppslaget på sid.

18—19.

ingen ny uppfinning — härbärgade sedan en väl utvecklad träindustri med såg som bas och lever nu mest på en textilfabrik med gott namn. Svanens väv är väl bekant?

Kring åsen på vilken sanatoriet ligger och kring Strömsbro samhälle

Vi ser på Gävle

breder vida lövängar ut sig. Ängarna som kallas Leufvenius hage härbärgerar en långgolfbana och övriga hagar mest travhästar. Långgolfbanan gav i början patienterna en icke föraktlig inkomst.

Idyll? Ja, men en väldigt effektiv idyll. Innanför de i hettan svidande

vita väggarna bedrivs en i ordets bästa mening verkligt modern och aktiv tbc-behandling. Så effektiv att sanatoriet raskt håller på att göra sig överflödigt. Efter att i nära 50 år ha varit en trängande nödvändighet har sjukhuset ändrat karaktär. Idyllen, som förr förtogs av tuberkulosens skrämmande väsen, vågar liksom blomma fram nu. Sanatoriet är alltså gammalt. Det byggdes 1910 för medel som donerats av rektorn Jonas Selggren i Gävle, därav sjukhusets namn. Det sägs att den närmaste anledningen till gåvan var att en son till honom drabbades av tuberkulos.

Bara för Gävle

Trots att sanatoriet bara har Gävle stad till upptagningsområde — Gävle är ju s. k. stad utanför lands-ting med eget sjukvårdsområde — blev sjukhuset snart för litet och 1935—36 byggdes det därför till ganska avsevärt. F. n. rymmer sanatoriet 60 vårdplatser, behandlingsrum och läkarexpeditioner, arbetsterapilokaler, bibliotek, samlingsrum och matsalar samt i någon mån bostäder. I huvudsak är emellertid bostäderna förlagda till fristående fastigheter. Nyuppförda är underläkarens bostad och den fastighet som bebos av sköterskor, biträden och en av vaktmästarna.

Ombyggnaden 1935—36 berodde väl till inte så liten del på att sjukhuset några år tidigare fått ny chef, nuvarande överläkaren dr Teofilip Nyrén. När han kom till Gävle skedde en nydaning av tuberkulosvården. Sjukhuset byggdes ut och arbetsterapin aktiverades, bättre utrustning anskaffades. Upprustningen av sjukvården kombinerades med en ytterst effektiv fältverksamhet. Vid det närbelägna centrallasarettet fanns tillgång till kvalificerad kirurgisk behandling och öron-, näs- och Halsläkare. Allt har samverkat till att Gävle stad trots ett litet sjukhus har haft och har en utmärkt tuberkulosvård. Dr Nyrén var f. ö. en av de varmaste tillskyndarna inom Sv. Nationalföreningen mot Tuberkulos för den s. k. operationspatrullen.

Underläkare vid sanatoriet är dr Archibald Raud, estländare till börd och en duktig, uthållig och re-

En bild från sanatoriets arbetsterapi

sonabel karl. Patienterna sätter stort värde på hans allsidighet som läkare.

Också allmänkronikerplatser

Genom tuberkulosens tillbakagång är sjukhuset f. n. till 2/3 be-
lagt med tbc-patienter. 1/3 av pa-
tienterna utgörs av allmänkroniker.
Omdispositionen har företagits i
samråd med konvalescentförening-
en. För stadens del innebär möj-
ligheten att lägga in allmänkroni-
ker på sanatoriet en betydande för-
del, ont om andra kronikerplatser
som man har.

Trots att sjukhuset är gammalt
lägger man märke till att det är
snyggt, dvs. välhållet, och rationellt.
I vissa avseenden omöjliggör ju
byggnadens ålder att full rationali-
tet kunnat vinnas, men det blir dock
mest personalen som blir lidande på
detta. Sällskapsutrymmen för pa-
tienterna finns det gott om, även om
dagrum på avdelningarna fattas.
Tvättrummen och toaletterna räcker
till, badavdelningen däremot är
kanske i skröpligaste laget. Med
nöje lägger man märke till ett syn-
nerligen välordnat bibliotek och till
bra arbetsterapilokaler. För att vara
ett så litet sjukhus är arbetsterapi-
möjligheterna anmärkningsvärt go-
da. Tyvärr gör dock sjukhusets ringa
storlek att särskild arbetsterapeut,
kurator och sjukgymnast inte kun-
nat anställas. Den förstnämnda sys-
slan sköter husmor som "bredvidupp-
gift" och de övriga läkarna och syst-
rarna så gott det går.

Parter som kommer sams

Förhållandet mellan patienter och
personal vid Selggrens sanatorium
har alltid varit gott, vilket för några
år sedan kom till uttryck i att de
f. d. patienterna inbjöd sjukhusper-
sonalen till en fest under mottot "Vi
tackar för god vård".

● KOMMUNALJOBBARE...

(Forts. fr. sid. 15)

matsal, ett fullkomligt improduktivt
arbete. När den skyddade verksta-
den kom till togs han in dit och man
kom snart underfund med att han
hade fallenhet för sprutmålning.
Sprutmålningen inverkade ej heller
oförmånligt på hans andningsorgan,
han har klarat sig sjukskrivningsfri
praktiskt taget hela tiden han sys-
slat med sprutmålning. Läkaren sä-
ger att han aldrig varit så frisk i

*Livbojarna räddar jobbet för handi-
kappade kommunalarbetare.*

andaingsorganen som sedan han
placerades som sprutmålare. Hans
arbete ligger på ackordsbas och han
tjänar regelmässigt 5—6 kr i tim-
men. Utan den skyddade verkstaden
skulle han i stort sett vara ett sjuk-
skrivningsfall.

Genomsnittsförtjänsten i verksta-
den ligger dock inte så högt som i
Halls fall. Något under 4 kr i tim-
men är tidlöneförtjänsten och vid
arbeten som möjliggör ackordslön
kan förtjänsten uppgå till omkring
4:50 i genomsnitt.

*Detta är mallen till de trätranor,
som verkstaden tillverkar för sana-
toriepatienternas räkning.*

Gävle ett undantag — än så länge

En summering av de ansvarigas
uppfattning om experimentet med
en kommunalarbetarnas skyddade
verkstad ger resultatet att alla är
nöjda. Mot den bakgrunden ter det
sig egendomligt att inte fler städer
följt Gävles initiativ, norrlandssta-
den lär än så länge vara alldeles en-
sam om sin verkstad. Nåja, förr el-
ler senare tvingas väl fler städer att
följa exemplet.

Vad man skulle önska verksam-
heten i Gävle är bättre lokaler. De
lokaler man nu har är lätt förfallna
och inte särskilt väl lämpade för sin
uppgift. Staden står emellertid i be-
råd att bygga en ny centralverkstad
och då kommer också den skyddade
verksamheten att få del av de nya
lokalerna.

● ETT CENTRUM...

(Forts. fr. sid. 13)

fär 100 avsedda för sjuka åldringar
och 150 för vitala åldringar. Samt-
liga ålderdomshem är i ypperligt
skick och de två nyaste togs i bruk
vid årsskiftet 1957—58. Trots det
stora antalet platser upptar vänte-
listan för plats på ålderdomshem-
men ständigt cirka 150 personer.
Förmodligen kommer man, för att
bygga i kapp efterfrågan, att satsa
på smärre ålderdomshem stadsdels-
vis i fortsättningen. Mycket talar
för en sådan lösning. Denna anhop-
ning av socialvårdande institutioner
som kärnområdet har underlättat
naturligtvis administration och över-
blick. Men anhopningen av gamla
och sjuka människor på ett ställe
gör en också på något sätt beklämd.

När det nu utrymda gamla kro-
nikerhemmet blivit fullständigt om-
byggt får man ett tillskott vårdplat-
ser som torde göra att behovet av
platser för sjuka åldringar i stort
sett täcks. Dessutom får man full-
goda läkarmottagningslokaler.

Mycket folk och pengar

I allt torde cirka 150 personer ha
sin anställning vid Gävle socialvård.
Av dessa sysslar ett 40-tal med ad-
ministrativa och direkt socialvård-
ande uppgifter.

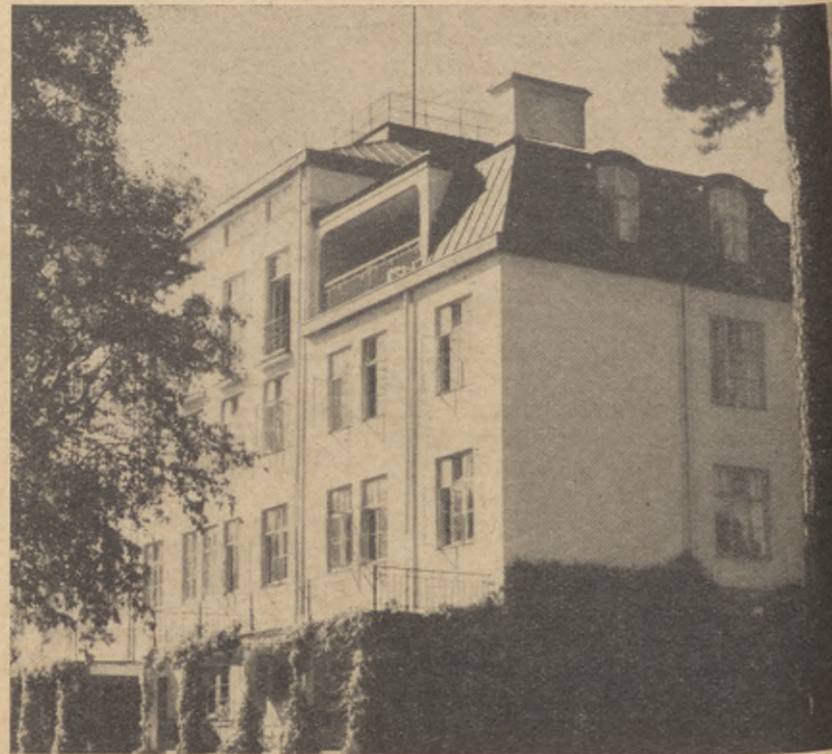
Självfallet drar en verksamhet av
detta slag avsevärda pengar. Sta-
dens totala kostnad för socialvården
uppgår till ungefär 6,9 milj. kronor.
Av dessa pengar faller 2,4 milj. på
stadens kostnader för folkpensione-
ringen.

Ture Edbom

SELGGRENS SANATORIUM

Donatorn rektor Jonas Selggren har hedrats med en marmorplatta i sanatoriets hall

Selggrens sanatorium ger ett idylliskt intryck med murgröna och björkar och allt

Från sjukhusets ligghallar har patienterna en lockande utsikt

En interiör från behandlingsavdelningen

i Gävle

bild från arbetsterapiavdelningen

Foto: ERIC COLLIN

Se även sid. 12—17

I tallskogen ligger miniatyrgolfbanan och däsar i sommarsolen

För fritid och fest har patienterna en trevlig samlingsal. I bakgrunden matsalen.

Patientbiblioteket är både välförsett och välordnat

SYSTER FATIMA

Novell av ALLAN ERIKSSON

Syster Fatima var en av de nunnor som trodde på Gud. Jag märkte den saken i första hand på att hon höll korten så dolda som möjligt bakom sina vita, små händer. Man kunde ju också ha antagit att detta berodde på misstänksamhet gentemot motspelaren, men jag hade för länge sedan konstaterat att syster Fatima inte var någon misstänksam natur. Hon var tvärtom som en uppslagen första mosebok.

När hon rökte höll hon också cigarretten gömd i handen och sneglade oupphörligt mot dörren, men detta var ju ett fullt naturligt beteende eftersom den allmänna meningen i landet var den, att endast fallna kvinnor rökte cigarretter. Därför rökte alla anständiga kvinnor på samma sätt som Fatima, med små korta, nervösa bloss och med spänd uppmärksamhet i förhållande till dörrar och fönster och vad eljest kunde ifrågakomma beträffande öppningar emot världen.

Evad det gällde groggen iakttog syster Fatima alls inte samma försiktighet, ty groggen betraktade hon som sanktionerad medicin. Inte för

att någon hade ordinerat henne whisky, men doktor Pita hade sagt till att jag borde ha två teskedar varje kväll att sova på. Och syster Fatima måste ha fått sin uppfattning om teskedar från Jättarnas land, ty hon kom med ett fullt dricksglas. Då jag klagade på att whiskyn var för stark, sa syster Fatima att man kunde slå i lite mineralvatten, så blev den svagare.

Sålunda hämtade Fatima mineralvatten och för säkerhets skull ännu ett dricksglas whisky. Hon omtalade att också hon hade svårt för att somna på kvällarna, varpå jag sa att då borde hon naturligtvis göra som jag, ta in två teskedar whisky på kvällen.

Hon höll det inte för otroligt att sömnlösheten kunde bero på att hon inte drack whisky. Det var på det viset våra gemensamma kvällsgroggar började.

De första kvällarna var vi fullt tillfredsställda med att gemensamt njuta våra groggar och betrakta solnedgångarna, dvs. de kväl-

Syster Fatima reste sig och rullade in min säng.

lar då vi kunde se solen dyka i havet. Det var på intet vis alla kvällar, ty vi befann oss i regntiden och sjukhuset låg ganska högt uppe bland bergen. Oftast låg det mitt inne bland molnen denna årstid. Någon gång låg molnen under oss som en oändlighet av bomullstussar och någon gång låg molnen över oss som ett gråsvart tak, men för det mesta låg vi alltså mitt inne i molnen och då trängde dessa som ett gråkallt dis in överallt och det var bäst att inte öppna någonting, vare sej dörrar, fönster eller ventiler. Men naturligtvis hade vi också under regntiden många molnfria dagar och det var närmast dem vi hade att hoppas på. Då rullade Fatima ut mej på balkongen utanför mitt rum med dess något skamfilade förgyllda messias på hans bedrövligt svarta kors. Då välvde sej en stålhart blå himmel över våra huvuden och långt nedanför oss bredde den vita solskensstaden ut sej. Slutningarna däremellan rullade mot havet i grönskimrande vågor med skumtoppar av rosor och bougainvillea. Och bortom allt detta sökte sej det blågröna havet mot avlägsna kuster, som man kunde drömma om i de korta skymningarna.

Vi brukade alltså sitta, dvs. hon brukade sitta — jag låg ju i sängen eller halvsatt — där på balkongen och prata och se på solnedgångarna och dricka vår kvällsgrogg.

Första kvällen tackade hon nej till en cigarett, men sedan jag förklarade att man inte riktigt kunde tillgodogöra sej en grogg om man

Jag lät blicken hasa utför de gröna sluttningarna till den vita solskensstaden nere vid havet...

inte rökte till, så accepterade hon detta som ett faktum och vi kom varandra närmare i vår mänskliga skröplighet.

Men de dagar då molnmassorna kringrande vårt hus var det som om samtalsämnen inte riktigt ville räkka till. Jag lärde henne då spela japansk whist, vilket var en alldeles utmärkt idé. Syster Fatima hade ett utpräglat kortsinne och vårt umgänge fördjupades med varje solnedgång. En hel vecka vann hon mest varje gång men sedan sinade hennes nybörjartur och vi blev ganska jämnspelta.

Eftersom kortlekar var tämligen dyra i landet, så blev jag lite irriterad på hennes sätt att hålla korten böjda inuti handen och då jag suttit med otur en hel timma dessutom, så kunde jag inte låta bli att undslippa mej ett något vresigt:

— Står det någon bakom ryggen på syster och tittar i korten?

Hon liksom hejdade sej i sina överväganden och tycktes krama än hårdare om kortlapparna, blåste ut ett rökmoln genom högra mungipan samtidigt som hon med tungspetsen makade cigarretten längre upp i den vänstra. Så lade hon omsorgsfullt ifrån sej cigarretten på askfatet, rättade till doket en aning och smuttade på groggen. Därefter sa hon, allvarligt betraktande mej:

— Ja, senor! Gud!

Jag kände mej en smula generad och slog ner ögonen. Jag hade inget ögonblickligt svar till hands. Jag förstod att hon menade allvar, att hon kommit i konflikt med sina lärofäders förkunnelser. Till sist samlade jag mej till ett mumlande:

— Ja! Gud tycker nog inte illa vara, syster Fatima!

Hon svarade inte genast, tycktes till en början uteslutande intresserad av kortlapparna någonstans i djupet av sina kupade, vita händer. Så såg hon på mej med ögon som jag inte sett förut. Jag vet inte hur jag bäst ska beskriva hennes blick, men den var på en gång bedjande och fientlig. Den var som bad den om svar på evigt obesvarade frågor och som anklagade den mej för livets många oklara stycken.

— Är min senor säker på det? frågade hon till sist och det låg vare sej ironi eller bitterhet i rösten. Det var rätt och slätt en fråga. Jag fiskade upp en smula cynism ur bröstet, formade läpparna till någonting som skulle föreställa ett överslätande leende och åstadkom en platthet:

Vi brukade spela japansk whist.

— Tja, syster! Det tror jag nog att jag kan säga. Jag tror uppriktigt talat inte att Vår Herre skulle ha någonting emot ett parti japansk whist själv, förutsatt att han finge spela mot en så förtjusande motspelerska som syster.

Hennes gömda kvinnlighet skymtade förbi i ett snabbt leende, sedan återtog hennes ansikte sitt begrundande allvar och hon sa:

— Jag tycker Gud ser mej varje minut!

Hon suckade resignerat och smuttade än en gång på groggen. Jag tittade på mina kort och spelade ut en hjärterlanka för att locka ut hennes dam.

— Systers ögon skulle vara om möjligt ännu vackrare om inte gudsskräcken låg på lur för jämnan, sa jag och suckade också jag.

I helsicke tog hon med damen! Hon kröp med trean och svarade småleende:

— Och min senor skulle vara ännu mjukare i sitt väsen och betydligt jämnare till sitt lynne om gudsfuktan fick bukt med min senors styvsinne!

Det var inte ironin om mitt väsens mjukhet och inte kritiken av min karaktär som kom mej att rynka pannan och knipa ihop munnen en aning, det var inte heller den halva misstanken om att hon kanske skul-

le fullgöra sin dagliga plikt att försöka omvända mej till katolicismen — ja, jag vet inte riktigt vad det var. Jag spelade i alla fall ut 9:an och tänkte att tar hon inte med damen den här gången så får hon ångra sej, för nu har jag inte fler hjärter och inga nervända kort, så jag vet mycket väl att det bara återstår 7:an och 8:an. Men hon hade lärt sej räkna till 13 redan som barn och hade själv både 7:an och 8:an inuti sina kupade, vita händer, så den gången fick jag skåda damen.

— Vad kom syster att ta doket? nöjde jag mej med att fråga.

Hon ryckte på axlarna, såsom syd-länningen gör inför vad de menar vara det oundvikliga ödet. Efter ett ögonblick svarade hon i alla fall:

— Någon i familjen borde ju göra det! Min äldsta bror tog gården, den näst äldste for till universitetet för att bli läkare, den yngste for till seminarium. Min äldre syster gifte sej och jag... tog alltså doket, som min senor kallar det.

Hon avslutade sin korthugna replik med ännu en axelryckning. Tja — detta var alltså en form av social nödvändighet. Detta var ett land där de jordägande ännu utgjorde nationens ekonomiska stomme. På landets portar klappade den nya tiden, fabriksvisslorna utanför gränserna skulle komma dess jerikomurar att

(Forts. sid. 29)

SJUTTON ÅR

Novell av
WILLY WALFRIDSSON

Han tog varsamt av sej kepsen och strök sig över håret som var klibbigt och vått. Han hade sannerligen inte snålat med hårvattnet han köpt igår, men han hade ändå inte fått bukt med de besvärliga virvlarna. Hårstråna reste sej åt alla håll. Han satte på sej kepsen och spottade. Gatan med bruksbarackerna såg trist och ful ut i juni-solen. Några barn hoppade hage och spelade kula, ett par flickor höll på att lära sej åka cykel och vid en husvägg stod Sonja och bollade. Han nickade överlägset. Sonja var femton år och lekte med bollar. Själva var han sjutton... och kär.

— Fan, sa han halvhögt. Fan... kär...

Han spottade ut ordet som sökte han kraft ur det och han tyckte det hjälpte liksom. Han var ingen barnunge längre. Han var kär, till på köpet i en flicka drygt året äldre än han. Ett års ålderskillnad gjorde ingenting. Han var stor och grov för sin ålder, medan Elna var så barnlig i såväl utseende som sätt... Är du säker på den saken? tänkte han och handen sökte sej ånyo mot kepsen. Elna brukar sällskapa med pojkar som är betydligt äldre än du. Han blev gråtfärdig när han tänkte att hon kanske fann honom barnlig och oerfaren. Så tusan anamma. Han skulle visa att han var en karl.

Kondisskylten glittrade i solskenet. Han tog fram en cigarrett, som han tände och gick sakta upp för kondistrappan. Genom glasdörren såg han väggklockan över disken och den gick mot sex. Dansen skulle börja klockan sju. Sorlet från grab-

barna, som satt och hängde runt borden, slog dovt och mullrande emot honom. Bakom disken stod expediten och pudrade sej. Hon nickade ett likgiltigt:

— Hej!

— Hej! En fika, sa han. Här sitter ni, sa han åt grabbarna. Ni ska väl på fröjden kan jag tro?

— Klart det, sa någon. Klart att man måste det.

— Som en annan då, sa han och satte sej. Han drog upp byxorna för att skona de skarpa pressveckan, resultatet av ett par timmars jobb denna söndagseftermiddag. Med förtrytelse tänkte han på hur modern och system drivit med honom för pressningens skull. Modern och system hade sett på varandra, blinkat menande och sagt:

— Vad Affe gör sej fin, som om han skulle bort och fria allra minst.

Grabbarna såg på honom när han strök med handen genom håret. De vädrade och sög in hårvattensdoften och de hade sina aningar. Han log när han fiskade upp slantarna ur byxfickan och betalade förtäringen. Han var — som han tänkt om och

om igen denna dag — ingen barnunge längre. Medan han knaprade i sej mazarinen tänkte han på förvandlingen han undergått sedan han blivit kär i Elna: det var i måndags, för sex dar sen, och det hade kommit plötsligt som i en veckotidningsnovell. Han hade stått i porten till fabriken för att törna till skiftet, när Elna kommit ut från sitt skift. Han hade nickat. Hon hade stannat, sett honom in i ögonen och sagt:

— Å, Affe, vad det skulle va skojit att gå ut med dej nån gång.

Han kunde ännu känna hur det knäppte till inom honom.

Nej. Man borde väl gå. Om han skulle fråga ifall grabbarna följde med?

Fråga dom där... dom småglina, tänkte han. Han glömde att de var jämnåriga med honom och att han hörde till deras gäng, eller rättare sagt — att han hört dit. Senaste veckan hade han gått för sej själv, utvecklats, förändrats — allt för Elnas skull. Det var för Elna han pressat byxorna, det hade morsan och syrran rätt i, det var för Elna han köpt hårvattnet och lagt sej till med benan. Han reste sig och slank ut och gick visslande barackgatan mot festplatsen. Elna skulle vara vid dansen, hade han hört henne säga åt en av flickorna, när man gått hem från fabriken i går.

— Hildur, hade Elna sagt. I morn är det sönda och i morn ska man på fröjd.

Fröjd, ja. Visst kunde han dansa, fast han mest dansat med grabbar. Han hade aldrig varit kär: vem brydde sej om att dansa med jäntor om man inte var kär? Men i kväll skulle han dansa och naturligtvis skulle han dansa med Elna. Efteråt, efter sista valsen, som Elna skulle bjuda upp honom till, skulle han ta hennes arm och säga:

— Vi steppar hemåt, Elna, vi gör väl sällskap du och jag?

Festplatsen bredde ut sej omkring honom med vitstammiga björkar, enbuskar och kråkbärstuvor, läskedrycksstånd, kaffeservering — dansbanan med den lilla estraden för musiken. Han stannade när han kommit in i folkvimlet. Elna kom ner från banan med Tobis-Oskar, som gjort exercisen i fjor. Så var man väl en barnunge i alla fall, hur mycket man än spottade upp sej?

Han kände hur han rodnade ända upp till hårfästet och hur handen

Vid en husvägg stod Sonja och bollade. Affe nickade överlägset för hon var bara femton år.

Affe ville skrika högt, då han såg hur Tobis-Oskar kysste Elna.

darrade, när han strök av sej kepsen. Du går fram, tänkte han, och hälsar på, men han stod kvar i alla fall.

— Hej, sa en röst. Hej, Affe. Jaså, du är här.

Han som hälsat var en grabb ur gänget, nyss fyllda sexton år. Ett småbarn, ett gli och det var förargligt om Elna skulle se honom i småbarnsällskap. Han skulle gå fram, hade han tänkt...

— Jonke, sa han hurtfriskt och spottade upp sig igen, när en tjugofemåring kom vinglande förbi. Hejsan, Jonke. Jaså, du är här.

— Jomen, sluddrade Jonke. Han var inte nykter, men det gjorde ingenting. Jonke var vuxen. Fan, tänkte Affe. Andra jäntor hade han nonchalerat emedan han inte brytt sej om dem och emedan de varit "små": jämnåriga med honom, kanske året yngre — som Sonja. Han såg föraktfullt på flickan, som stått och bollat utanför barackväggen när han varit på väg till kondiset och som nu dök upp bredvid honom.

— Jonke, sa han och lufsade efter. Elna såg honom i sällskap med Jonke: det var karlavulet och det gjorde honom gott. Du går fram... bara Jonke gick fram och hälsade på Elna, tänkte han.

Nej, kom det i nästa ögonblick för honom. Han ville inte att Jonke skulle hälsa på Elna; ingen skulle hälsa på Elna. Han önskade inget högre än att Elna och han

varit ensamma här — åtminstone borde det inte funnits någon mera pojke än han. Han kunde varit säker på Elna då. Han kunde vara säker på henne i alla fall? Hon hade sagt: "Å, vad det skulle va skoj att gå ut med dej!" Så sa väl inte en flicka om hon inte gillade grabben?

— Hehe, sa han litet hest och tvingade fram ett fnitter, när Jonke vinglade fram och tog Elna i hand. Han var fortfarande tätt i hämlarna på Jonke. Hej, Elna, sa han.

— Jäklar! sa Jonke. Hick. Hick. Va ja är full.

Jonke slog utåt med händerna och lindade armen om Affes hals. Jonke kunde knappast stå på benen

Affe och Jonke stod vid dansbanan.

och det stank ur den flåsande munnen. Jonke var vidrig — men vuxen. Affe tröstade sej med att det var honom Jonke stod och höll om. Du bjur opp Elna, Elna ser att du är kompis med Jonke, med dom vuxna, tänkte han. Han ältade på det och medan han stod och tövade kom en hejare i Jonkes ålder:

— Får jag lov? sa han åt Elna.

Och sedan, med en blick på Affes finniga ansikte, som blivit mörkrött som en kokt kräfta:

— Va glor du på din lille pajsare? Har du tappat bort morsan, va?

Elna fnittrade. Han trodde sej läsa i hennes ögon att hon inte visste vem orden var riktade åt. Hon förstod i varje fall inte att de gällde honom. Hon skulle inte ha skrattat då? Han såg henne försvinna med den andre upp på dansbanan, han kände tyngden av Jonke mot sin axel.

— Kamrat. Hick. Hick, sluddrade Jonke. Du är kamrat, va? Du är med mej? Kamrat...

Jo, det var han ju.

— Renis kamrat, hickade Jonke. Du är med mej? Hick...

Jonke knuffade undan ett par av Affes jämnåriga och banade sig ut ur folkhopen. Han hängde tungt mot Affe och bedyrade att Affe var kamrat. Jonke var fyllsentimental och tog till lipen. Han storgrät, när de kommit ut ur trängseln, in i avskildheten under björkarna bakom serveringen. Då släppte han greppet om Affe och halade fram en halv-urdrucken liter.

— Ta dej en, sa han. Det är du värd, för du är kamrat.

När Affe tvekade la han till:

— Inte i form, kamrat? Fått sparken av tjejen, va?

Affe svalde. Jonkes tårar torkade.

— Ajaj, sa han. Kamrat. Hick. Där har vi ägget, hä. Hörru. Du är kär. Kär och lite bakom, kamrat. Ta dej en, det lättar opp.

Det kluckade när Affe satte flaskan till munnen och drack. Han fick i vrångstrupen och måste kura ihop sej medan han hostade. Jonke hade hängt sej mot hans axel igen. Han talade om kamrat och kamrat — ord som var ljuvliga att höra. Affe kände hur det värmdes inom honom, hur det steg upp mod och beslutsamhet. Du blir karl, tänkte han. Du ska visa Elna att du inte är nån valp. Det ska du visa den där Elna dansade med. Han rätade

(Forts. sid. 33)

DET KOMMER FLER SÖNDAGAR

Han skyndade sig hem från skolan denna lördagseftermiddag; han hade blivit småsvettig och hade skjutit mössan i nacken och gick med skolväskan svängande mot benen.

I morgon är det söndag, tänkte han. Söndag igen. Bara pappa nu håller sitt löfte så vi får gå till Skansen eller skogen. Men åtminstone till Skansen. Han hade ju säkert lovat. Det hade han förresten också lovat förra söndan, men sen hade han gått ut och när han kommit tillbaka hade han varit drucken. Då visste han att det inte skulle bli något av med resan ut till skogen och det hade det heller inte blivit. Pappa hade sagt, att det kom väl fler söndagar, och sen hade han grälat med mamma och slagit sönder en tallrik.

Han hade blivit mycket besviken och ledsen — tårarna hade suttit och värkt bakom ögonlocken, men han hade inte släppt fram dem; tyckte att det var generande att gråta i faderns åsyn. Hans mamma hade strukit honom över håret såsom hon ofta gjorde — en snabb, öm strykning utan ord — och han tänkte ofta att hon nog höll mycket av honom.

Ja, han för sin del höll av sin mamma; höll mera av sin mamma än sin pappa. Han kunde finna sig i moderns små ömhetsbevis utan att bli generad, men när fadern någon

Novell av AXEL SIREBORN

enstaka gång blev så där intimt smeksam, blev han alltid smått rädd och skamsen för det underligt stora ansiktet med det vassa skägget som det doftade sprit ifrån. Då slöt han ögonen medan kroppen blev onaturligt spänd ända tills han hörde faderns hesa skratt som tillkännagav att hans klumpiga kelningsförsök nu var över...

Han tog väskan i andra handen och sneddade över gatan. Han skulle strax vara hemma: bara en liten bit till på den här gatan, sen till vänster på nästa tvärgata. Porten låg alldeles i närheten av gathörnet.

Mitt i porten låg trappuppgången och han halvsprang uppför trapporna med andan i halsen. När han ringde på dörrklockan kom modern och öppnade.

— Är du redan hemma, Uno, sa hon och tog hans väska.

— Jag har sprungit hem, sa han och hängde upp mössan på en krok i hallen. Tror du att vi kommer ut till skogen i morron, mamma?

— Det tror jag alldeles bestämt, sa modern. Kom nu så ska du äta... Hur har det gått i skolan i dag?

— Bra, men mamma — om vi

inte kommer ut till skogen, så kan vi väl fara till Skansen, sa han i vädjande ton.

— Jag tror säkert att vi åker ut till skogen i morron, sa modern. Ät nu.

Han började äta, men gjorde snart ett uppehåll och sa:

— Men då gör du väl i ordning matsäcken i dag då?

— Det gör jag i kväll...

— Jag kan hjälpa till, sa han glatt.

— Vi får se, sa modern.

Sen fortsatte han att äta färdigt under tystnad. När han svalt sista tuggan sa han:

— Får jag köpa en ballong, mamma, och ett långt snöre så jag kan släppa den högt upp i luften?

Modern drog munnen till ett leende:

— Vi ska tala med pappa, sa hon. Så tillade hon förtröstansfullt:

— Det får du säkert, Uno. Det kostar ju inte mycke.

Modern tog hans tallrik, la kniv och gaffel ovanpå och satte den på vasken. Faderns stod kvar på bordet; han hade inte ätit än.

Uno gick in i andra rummet och kände sej varm och lugn inne i kroppen nånstans. Tänk, att det kanske i alla fall skulle bli något av med skogsturen i morron, tänkte han. Nu när han talat med modern

om det var han nästan säker på det; var säker på att han skulle bli prinsen i skogsäventyret; som skulle släppa upp en ballong mot den blå himmel så att den skulle synas vida omkring, och folket skulle förundra sej över hans fina ballong.

Nej, han vågade inte tänka mera på det. Inne i djupet på honom fanns en känsla av att hans vackra dröm kunde gå i kras om han glädde sej för tidigt och för mycket.

Han gick bort till det öppna fönstret och tittade ner på gården. Solen gassade hett därnere. Gården var som en stekgryta och när han kände med handen mot tegelväggen brände han sej på fingertopparna.

En flicka höll på att hoppa hage därnere på gårdens asfalt. Han såg att hon fuskade. Men han ropade inte till henne att låta bli att fuska. Tyckte att hon kunde få lov att fuska nu när han i alla fall skulle få åka ut till skogen i morgon.

Ett glatt fågelkvitter nådde plötsligt hans öron, och när han vred på huvudet upptäckte han en liten fågel längst ute på en gren på den gamla kastanjen, som stod mitt på gården, mitt i en liten grön, fyrkantig gräsmatta, som, här uppifrån, såg ut som ett täcke: den var inte större.

Han inbillade sej att trädet måste törsta fruktansvärt om somrarna; att det skulle få sina grenar stekta av all värmen som slog emot det från husväggarna runtomkring och från

— Gillar du inte att din farsa krökar, frågade fadern.

gården. Men ännu grönskade det; det hade bara revor i barken nertill för att alla ungarna i gården klättrade i det. Och så hade det ett par stora, rostiga krampor i stammen längre upp för att man bundit tvättlinor i det och bort till husväggen. Varje gång han såg de där krampona tyckte han att de måste göra trädet illa och det kändes som om han själv hade ett par sådana krampor i sin kropp.

Fågeln lät höra en glad drill igen och ögonblicket därpå lyfte den och han kunde höra de snabba vingslagen i luften. Glatt drillande för-

svann den över hustaken som en svart prick. Nu är den strax i skogen, tänkte han. Strax är den där. Kanske jag ser den igen i morron. I skogen...

Han hörde tamburdörren öppnas, kände tvärdraget några ögonblick mot sitt ansikte, såg gardinernas ängsliga fladder tills dörren åter stängdes. Han stod alldeles stilla och höll andan. Det måste ha varit fadern som kom. Det var bara fadern och modern som hade nycklar till dörren. När det kom andra ringde det alltid på dörrklockan.

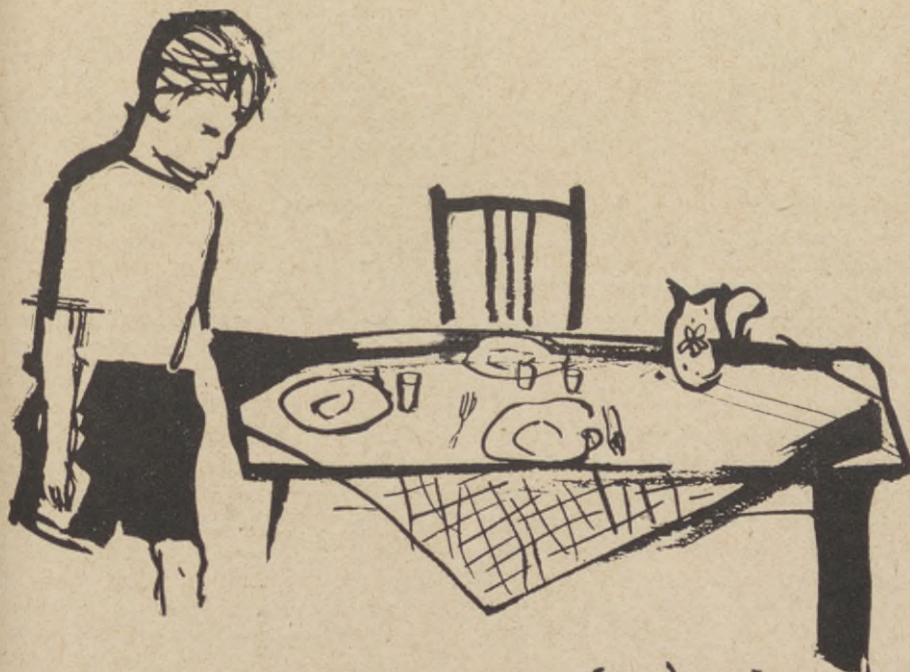
Nu kom fadern in i köket:

— Har du nån mat, käring? sa han. Då förstod Uno genast att fadern var full. Fadern sa bara sånt när han var drucken. Fast han sa det inte argt eller elakt. Det skulle väl snarare vara skämtsamt. Men Uno kände alltid olust av detta slags skämt.

Modern stängde dörren till rummet och sen hörde han deras livliga röster ute i köket; faderns grova, lite hesa och moderns ljusa. Det lät som surret från en bikupa en varm sommardag.

Nu blir det inget av med skogs-turen, tänkte han med ens modlös. I morron blir det heller ingenting av... Han visste hur det skulle gå: han skulle få ligga ensam inne hos modern i ena rummet och fadern skulle ligga på schäslongen i det andra för att han sparkade och vred på sig så våldsamt när han druckit; för att han talade i sömnen, snarkade och svor och sov så oroligt om natten efter det han festat. Och på morgonen skulle han inte ha någon lust att resa ut till skogen: när han vaknade skulle han ha huvudvärk, vara retlig och småsvära för att han varit ute och supit på lördagseftermiddan. Men han skulle inte följa med till skogen. Och så blev det inget av med deras skogstur.

Han gick bort och satte sig vid det stora rumsbordet, placerade armbågarna mot bordsskivan och lutade huvudet i handskålarna: han förnam redan svedan bakom ögonlocken och en spirande värk växte långsamt fram i bröstet: flickan som hoppade hage nere på gården fuskade alltid. Nästa gång skulle han ropa på henne: fuskmaja! Det är inte rätt att fuska. Men alla människor fuskade. Nästan alla människor. Inte mamma. Men pappa. Hans pappa fuskade när han tog flaskan fast han lovat att följa med till skogen. Det

— Tror du vi åker till skogen i morron, undrade Uno.

var värre när stora människor fuskade än när små gjorde det. Stora människor som fuskade kunde man aldrig lita på. Man kunde aldrig vara säker på stora människor som fuskade. Det var värre... Det kändes så underligt i bröstet när stora människor fuskade. Det gjorde det aldrig när barn fuskade. Det var skillnad.

Senare när modern ropade på honom att komma ut och dricka kaffe gick han inte ut strax. Väntade först en liten stund och svalde; försökte svälja bort besvikelsen som gnagde inom honom.

När han kom ut tittade fadern på honom med trötta ögon som var röda i det vita:

— Se, här har vi ju grabben! sa fadern och log brett med en stor mun mitt inne bland skäggstubben. Så fortsatte han:

— Vafan är det fatt med dej, va? Gillar du inte att din farsa kröker!?

Uno svarade ingenting; tittade envist på en fluga som promenerade omkring på ett wienerbröd.

— Han vill att vi ska fara ut till skogen i morron, sa modern. Du har ju lovat honom det...

Fadern skrattade stötaktigt och Uno kände plötsligt hans ena hand tungt vila mot sin axel. Så var stelheten över honom igen; musklerna i hans kropp spändes alldeles av sej själva.

— Såå, sa fadern, det är därför du hänger läpp, pojke. Det kommer flera söndagar...! Inte sant...?!

Uno tuggade och svalde, tittade ner i kaffekoppen och kände att det gjorde ont i halsen.

— Bhaa! sa fadern och tog irriterat tillbaks sin hand från Unos axel: Tjurbock! Jävla tjurskalle... Och tio år gammal... Tvi fan!

Han tänkte ett ögonblick ge pojken en örfil, men ändrade sej:

— Nåja, jag lovar bestämt att vi ska gå nästa söndag. Nästa söndag ska vi tamejfan ut i skogen...

Det blev tyst en stund. Sen sa fadern:

— Du kan ju gå ut i parken i morron. Där finns ju träd där med, om det bara är träd du vill se. Träd som träd.

När Uno gick förbi modern och ut i tamburen, strök modern honom snabbt och ömt över håret; det var som om en fjärilsvinge snuddat vid det. När han satte på sej mössan, tänkte han: Parken! Par-

ken är inte detsamma som skogen. I parken finns det så många människor, och så många barn som har ballonger i snören. Men i skogen finns det inga med ballonger. Där skulle han få vara ensam med sin ballong; alla människor som var utanför skogen skulle kunna se den när han släppte upp den och de skulle förundra sej över den när de såg den högt uppe i det blå. Men i parken skulle ingen bry sej om den...

Han gick sakta nerför trapporna och istället för att gå ut på gatan gick han in på gården. Värmen från asfalten slog emot honom; han kände den varma luften som en pust mot sitt ansikte och sina händer. Han gick mot flickan som hoppade hage:

— Du kan inte hoppa! Du fuskar! Du fuskar hela tiden!

— Vad är det med dej? sa flick-

Han gick bort till det öppna fönstret och tittade ner på gården...

kan förskräckt.

— Du fuskar alltid, sa han. I skolan också...

Han sparkade förtretad till hennes porslinsbit och började suddas ut hennes kritstreck med fötterna:

— Fuskmaja!

Flickan böjde sej hastigt ned, tog sin porslinsbit och sprang ut genom porten, ut på gatan. Han såg efter henne och ångrade sej. Sedan tittade han sej omkring på asfaltgården. Den var hopplöst tom och trist så när som på det gröna täcket och kastanjen. Han gick dit med långsamma dröjande steg. Det var förbjudet att beträda gräsmattan. Hyresvärden hade förbjudit det.

Han kom och gormade så fort han såg några ungar på den...

Efter en stunds tvekan gick han i alla fall upp på den, satte sej ner och la sej sedan på rygg i gräset. Det var som att ligga på rygg ute i skogen; gräset kändes så behagligt svalkande. Han lät armarna sjunka utmed sidorna och drog sakta genom gräset med spretande fingrar. Så låg han och kisade upp i kastanjens krona; försökte inbilla sej att han var ute i skogen, försökte höra vindens stilla sus i bladen, försökte låta bli att höra larmet ute ifrån gatan. Ett fönster öppnades någonstans och ljusreflexen slog honom i ögonen och han måste lägga ena armen över pannan som skydd.

Snart skulle värden komma och köra bort honom. Men till dess ville han leka med sin ballong som hade ett långt, långt snöre och som han släppte upp i den riktiga skogen. Han tittade åter upp i kastanjens täta krona för att verkligen övertyga sej om att han var där; att han var ute i skogen. Han lät blicken glida över kastanjens blad som sakta rörde sig i den svaga vinden och upptäckte plötsligt de stora rostiga järnkramporna i trädets stam. Och han tyckte, att det var som om de satt i honom själv; som om de satt rakt in i bröstet på honom själv...

Ill.: Ove Dahlstrand

● EN STUMFILMS...

(Forts. fr. sid. 9)

paganda för inkräktarna. Men det ville han inte alls.

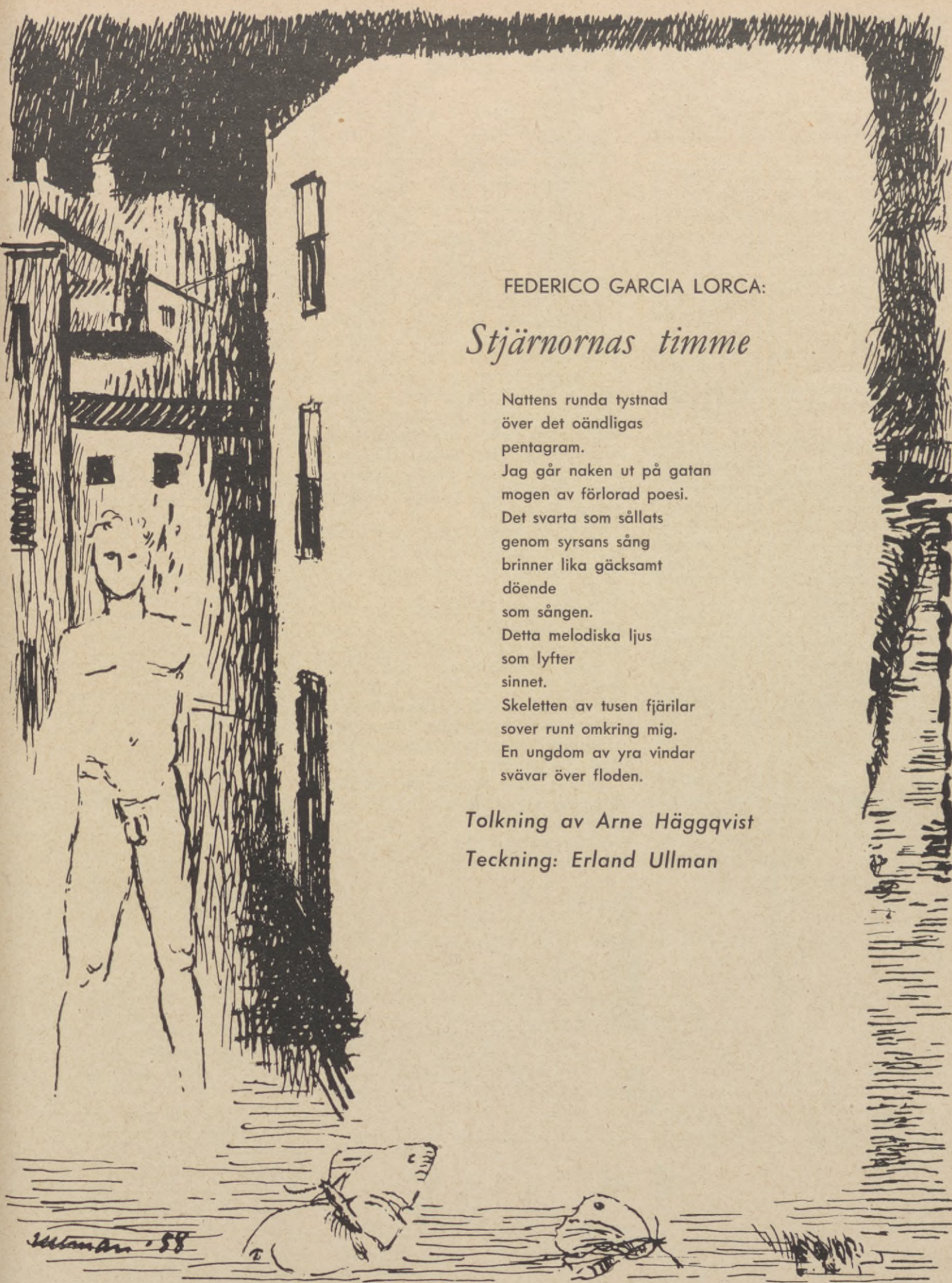
Han arbetade under dessa dystra år med sin akvarellmålning och betraktas som en av de mest framstående i denna konststarts speciella japanska stil. Detta till och med av japanerna själva.

Hans skådespelarliv kunde slutat här men nu kommer således stumfilmsstjärnan i en färg- och vidfilm med två och tre kvarts timmars speltid.

I "Bron över floden Kwai" är han chef för ett japanskt fångläger vid den under andra världskriget berömda "Dödsjärnvägen", som sträckte sig över Siam, Burma och Malaya.

"Dödsjärnvägen" byggdes till stor del av tillfångatagna allierade och Hayakawa tvingar i filmen en fångens engelsk styrka — med Alec Guinness i högste officerens roll — att

(Forts. sid. 30)

FEDERICO GARCIA LORCA:

Stjärnornas timme

Nattens runda tystnad
över det oändligas
pentagram.

Jag går naken ut på gatan
mogen av förlorad poesi.

Det svarta som sällats
genom syrsans sång
brinner lika gäcksamt
döende

som sången.

Detta melodiska ljus
som lyfter
sinnet.

Skeletten av tusen fjärilar
sover runt omkring mig.

En ungdom av yra vindar
svävar över floden.

Tolkning av Arne Häggqvist

Teckning: Erland Ullman

Hela familjen på svamputflykt

En dag under svamptiden kom familjens åttaåriga dotter in till sin far och sa:

— Säj, får jag plocka svamp nu på söndag? Med dej, pappa?

Far, som satt och läste sin tidning, svarade:

— Så lustigt, Monica. Jag sitter just och läser om en svamputflykt. Den ska gå med båt nu på söndag. Vi kanske ska ringa till Birgitta och höra, om hon får följa med.

Så ringde far till Birgittas mamma. Och hon samtyckte. Familjerna kände ju varann ganska väl, eftersom Birgitta och Monica var skolkamrater.

På söndagsmorgonen möttes alltså familjerna nere vid båten. Det var pappa Nils och mamma Astrid med dottern Birgitta. Och så förstås Monica med sina föräldrar. Bägge flickorna hade var sin lilla korg att plocka svamparna i medan däremot föräldrarna var utrustade med större korgar.

— Hej, Monica, skrek Birigttta på långt håll. Och hon höll glädjestrålände upp sin korg i luften till välkomsthälsning.

— Hej, du, skrek Monica tillbaka. Och även hon gjorde hälsning med korgen.

◇

Så steg man ombord på båten. Och var snart i sällskap med flera

Vi är nu inne i årets bästa svamptid, vilket inspirerat till följande originella svampkåseri för såväl barn som vuxna av den välkände mykologen

BENGT CORTIN

hundra personer på väg ut mot hemligt svampmål i Saltsjön.

Under resan bekantade sig flickorna strax med färdens yngsta deltagare, en liten flicka på bara tre år. Men hennes pappa berättade, att Inez — som flickan hette — redan var en liten svampexpert och att hon kände igen både kantarell och Karl Johan. Nåja, Karl Johan fick man hoppas, att hon inte hittade för mycket av; hon hade ju bara en liten bärkorg med!

Efter en dryg timmes resa landsteg man. Och folk var så ivriga. Ja, det var nära, att man knuffade varandra i sjön.

Birgitta och Monica höll sina föräldrar hårt i händerna. Och barnen nästan guppade fram på landgången.

Alla människorna skingrades snabbt. Snart var det bara Monica och Birgitta och deras föräldrar kvar i skogsbrynet nära båten. Allt folket var som uppslukat av jorden... eller skogen.

— Nej, men titta, hördes plötsligt Birgitta ropa. Och hon höll därvid

upp en svamp, som var brun som en kastanj.

Kan ni tänka er ett så'nt fynd: det var den allra finaste smörsopp med ringen kvar sittande som en grann hinna på hattens undersida. När Birgitta petade på hinnan, lossnade den. Och då såg flickorna det gulaktiga porlagret. Ja, svampen såg verkligen god ut. Det var bara hattens ovansida, som kändes litet smetig.

Birgitta tittade närmare på marken. Och då såg hon två smörsoppsknoppar till. Och dem tog hon bums.

— Nej, men titta va Birgitta hita, skrek Monica och rimmade utan att själv veta om det.

Men hon var inte alls ledsen för att det inte var hon, som gjorde fynden. Och för resten fann hon strax några kantareller intill. Och dem lade hon varligt i sin korg.

Föräldrarna fann några bleka taggsvampar. Det satt som en massa små nålar på deras hattundersida. Det var taggarna. Svamparna liknade mycket kantarellerna men var något blekare till färgen. Och kantarellerna har skivor, förstås. De bägge svampsorterna växer ofta nära varandra och de kommer bra överens.

◇

Pappa Nils fann en hel del fjälliga bläcksvampar i myllan under ett gammalt träd. De vita, långsträckta svamparna var vackert fjälliga på hatten. Och foten hade en liten ring. I kanten började ett par av svamparna svartna. Det var det blivande "bläcket". Men det mörka skar pappan bort.

— Här finns det ju gott om svamp, småmyste Monicas mamma i det hon lade en jättestor Karl Johanssvamp i korgen. Och två knopp-exemplar fann hon samtidigt av denna läckra svamp. Den stora, bruna svampen var lysande gulgrön på hattundersidan. Det var porerna, som antagit denna färg från att tidigare ha varit helt vita.

— Se hit, flickor, sa hon. Nu ska ni lära er att känna igen Kalle — inte Kalle Kantarell, för honom känner ni redan, utan den här trevliga Kallen!

Och så visade hon flickorna på det fina vita ådernätet på foten. Och

Folk strömmade till och alla såg nöjda ut...

av O. Dahlstrand. 58

Pappa Nils fann en hel del fjälliga bläcksvampar

på de små knopparna, där hatten närmast liknade en basker, slutan som den var kring den tjocka foten.

◇

Man plockade i gott och väl ett par timmars tid. Och då dök plötsligt den lilla Inez och hennes pappa upp. De hade varit långt in i skogen, och Inez hade fyllt sin lilla korg till brädden med kantareller. Just som hon kom förbi flickorna på väg mot båten, sa hon:

— Far, jag är allt litet trött nu.

Och det är ju inte så underligt, när man bara är tre år och har gått i skogen i timtal!

Birgitta och Monica tyckte, att Inez var en bra duktig flicka. Hon hade ju faktiskt funnit de flesta kantarellerna.

På en stubbe fann man så en hel klunga med unga fina honungsskivlingar. Ja, när man själv gått i skogen och plockat svamp, har man kanske stannat förundrad vid en stubbe med massor av gula svampar. Har de då varit ljusa på skivorna och har foten haft en ullig ring, så måste det helt enkelt ha varit honungsskivlingar. Och för

resten är det så, att alla stubbsvampar, som växer många tillsammans och har ring på foten, är ätliga.

Monica tog en hel tuva med fötter och allt. Men då sa farbror Nils:

— Skär du bort fötterna med en gång, för dom är alldeles för sega att använda. Men hattarna är väldigt goda, förstår du, om man steker dom i smör.

Barnen plockade alla honungsskivlingarna. Och det var rent märkvärdigt vad det ökade i höjd i korgarna.

Men Monica, som var alltför ivrig, råkade skära sig med svampkniven. Och flera av svamparna började mera likna blodriskor!

— Men, kära barn, så du gör, skrek Monicas mamma.

Nåja, det var inte så farligt. Man hade gasbinda med och förband såret. Och snart var den lilla olyckan helt glömd — även om Monica då och då tittade på sin lilla fingertuta.

◇

Plötsligt hördes en gäll signal. Den kom från båten. Och den signalen betydde "svampplockning upphör".

Ungefär tio minuter förflöt, och

så kom en ny signal. Nu hjälpte det inte att be pappa och mamma att få vara kvar en stund till i skogen. Kaptenens makt och myndighet kunde tyvärr ingen bryta.

Folk strömmade till, och alla såg nöjda och belåtna ut. Det hade ju inte bara varit vackert söndagsväder. Också resultatet i korgarna var vackert!

På hemresan åt man smörgås med glupande aptit. Både Birgitta och Monica var riktigt hungriga. Och när så ett par flaskor sockerdricka slogs upp — ja, gissa om barnen trivdes! De skrattade ikapp. Och deras skratt smittade av sig på passagerarna omkring. Det var verkligen en glad samling människor, som här återvände efter en ljuvlig dag i skog och mark.

◇

Väl hemma i Stockholm igen föreslog mamma Astrid, att de bägge familjerna skulle fortsätta samvaron i Birgittas hem. Där kunde man då rensa svampen. Och där skulle man då få vara med om en riktig svampmiddag till på köpet.

— Ja, sa Birgittas mamma, att bjuda på middag i dag, det tycker jag helt enkelt är vår skyldighet. Om inte Monica hade kommit på den här strålande goda idén med svamputflykten, så är det troligt, att vi blivit kvar i stan den här söndan. Så jag föreslår ett fyrfaldigt hurra för det påhittiga barnet!

— Leve Monica, skrek Birgitta förtjust.

Och i de hurrarop, som följde, låg det faktiskt något av ett tack. Det kunde man höra, om man bara lyssnade aldrig så litet.

Ill.: Ove Dahlstrand

● SYSTER FATIMA

(Forts. fr. sid. 21)

falla. Men... intill dess alltså... tja...

— Varför gifte sej inte syster Fatima? frågade jag.

— Vem vill ha yngsta flickan i en fembarnsfamilj?

Nej! Naturligtvis inte. Jag skulle själv ha tvekat om jag varit en son av detta land och denna sociala struktur. Vad skulle Fatima och hennes man ha levat av? Ingen jord, ingen hemgift, inget yrke!

— Är syster Fatima tillfreds med sitt liv?

Jag var fullt medveten om att frågan var en smula personlig, men jag

(Forts. sid. 30)

● HONUNGSGÖKEN...

(Forts. fr. sid. 7)

grymtar de då som honungsgrävlingar eller hugger i träden för att det skall låta som om de höll på att attackera något bisamhälle.

Fortsatta studier fordras

Dr Herbert Friedmann, som ingående studerat honungsgökarnas levnadssätt i deras naturliga omgivning, anser också att deras ursprungliga medhjälpare just var honungsgrävlingen. Samarbetet dem emellan fortsätter visserligen än idag, men bl. a. genom att imitera honungsgrävlingen har infödingarna börjat inkräkta på dennes urgamla "rättigheter" — och efter hand har fåglarna då även lärt sig att vända sig direkt till människor.

Någon släktskap med vår gök kan honungsgöken inte återropa. Men den har samma vanor vad fortplantningen beträffar. I likhet med göken lägger den sina ägg i andra fåglars bon — och den är till och med ofin nog att ha specialiserat sig på att våldgästa sina närmaste släktingar hackspettarna och skäggökarna som inte heller är några "riktiga" gökar.

För närvarande håller dr Friedmann i samarbete med dr Kern på att närmare undersöka på vilket sätt honungsgökens vaxnedbrytande tarmbakterier påverkar tuberkelbacillernas vaxliknande s.k. lipider. Ytterligare ingående kemiska studier fordras naturligtvis, innan tiden blir mogen för att omsätta deras upptäckt i praktiken. Men enligt tidskriften *Science News Letter*, där dessa rön nyligen offentliggjordes, finns det uppenbarligen gott hopp om att fyndet av *Micrococcus cerolyticus* skall visa vägen till nya möjligheter att angripa tuberkulosen, sedan man väl också hunnit isolera och analysera denna bakteries vaxnedbrytande (=cero-lytiska) substans.

Ill.: Elsie-Britt Stenqvist

● EN STUMFILMS...

(Forts. fr. sid. 26)

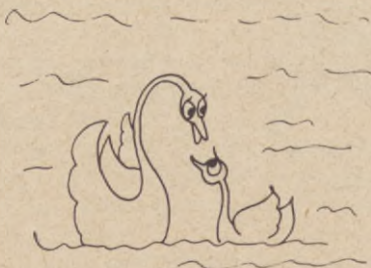
bygga en bro som samtidigt som den byggs upp planeras att sprängas så fort den blir färdig av en allierad commandostyrka på fri fot i djungeln. Allt enligt det idiotiska krigsmönstrets meningslöshet och ävenså efter en autentisk händelse.

TICK-SKRATT

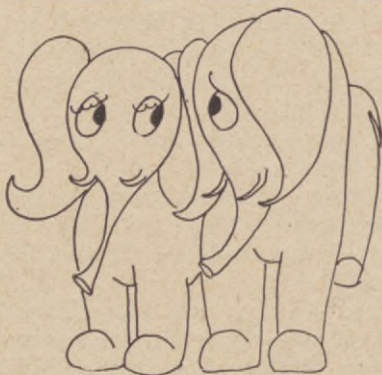
TICK

— Vilken ormtjuserska du är!

TICK

— Du måste lära dig, Svanhilda, att ägg är ingenting man äter till frukost

TICK

— Men jag är ju i alla fall förste trumpetare!

Bogart för filmen "Tokyo Joe". Till rollen hörde ett rejält slagsmål med Bogart.

En ingalunda klenvuxen hollywoodproducent sökte i alla fall upp japanen i hans hem i Paris och frågade om Hayakawa trodde att han skulle orka med att spela i en film där det kunde tänkas att rollen blev verkligt jobbig tack vare slagsmåls-scenen.

— Attackera mig, var Hayakawas svar på den frågan.

Amerikanen gjorde ett utfall mot den gamle skådespelaren för att fortare än tanken bli lagd på rygg med ett perfekt jiu-jitsu-grepp.

● SYSTER FATIMA

(Forts. fr. sid. 29)

tyckte ändå att jag hade rätt att ställa den. Hon tycktes inte heller ta illa upp, ryckte bara på axlarna som så ofta annars och sa:

— Det är vår mänskliga skyldighet att vara tillfreds med vad Herren bjuder oss.

Jag lät blicken hasa utför de gröna sluttningarna till den vita solskensstaden nere vid havet. Min tanke strävade för ett ögonblick omkring i dess murkantade, trottoarlösa gator med deras blomsterhöljda hus. Tusen svartkappor fladdrade förbi min inre blick och i varje gathörn såg jag en polis. En polis i vit tropikhjälm.

— Det är vår mänskliga skyldighet att vara otillfredsställda, syster Fatima! sa jag och stack hennes klöverknekt med kungen.

Ett leende — en aning vemodigt föreföll det — jagade som en skrämdd fågel över hennes läppar.

— Så säger min bror — läkaren — också!

— Tycker ni om er bror?

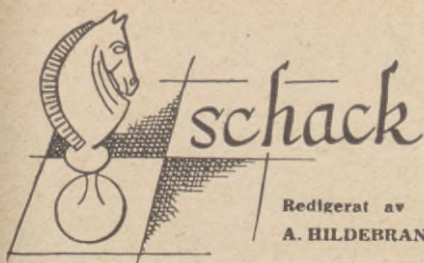
— Mycket! Men... han är icke någon god kristen!

Vi slutspelade partiet under tystnad. Under tiden fattade havet eld i väster, solklotet slet synrandens molntrasor till hektiska flammor, sluttningarnas skuggor flydde som vilt för skogsbrand och någon minut senare var det natt. Jag samlade ihop korten och försökte böja dem jämna efter syster Fatimas kupningar. "I nybyggartrakter och i lagens utkanter brukar folk kupa korten inuti händerna, har jag märkt", tänkte jag. "Och så syster Fatima, alltså."

(Forts. sid. 33)

Sessue Hayakawa har spelat i en del andra amerikanska krigsfilmer som kom strax efter freden.

Kanske är han för gammal, resonerade man i Hollywood när man sökte en motspelare till Humprey

Redigerat av
A. HILDEBRAND

EN FRAMSTÅENDE SCHACKBONDE

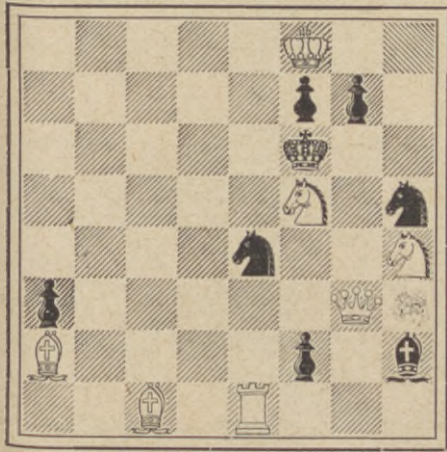
Under årets schackkongress i Växjö kröntes fyra nya landslagsspelare. Den intressantaste bekantskapen bland dessa är onekligen gotlänningen K. E. Gannholm från Burs. Den 49-åriga landslags-spelaren är till yrket lantbrukare, som utom tävlingschacket har att ägna sig åt 110 tunnland åker (som han brukar ensam), sex barn, två grisar, en ko och en kalv. Dessutom sysslar han med idrott (diskuskastning, höjdhopp, fotboll, varpa m.m.), korr.-schack och sist men inte minst schackkomposition. På trettioalet publicerade han ca 100 schackproblem av vilka några prisbelönats. Otaliga gånger har Gannholm varit gotlandsmästare i schack och har bl.a. utarbetat ett eget spelöppningssystem (se partiet nedan) som inbragt honom och hans gotländska lärjungar många framgångar.

Först och främst vill vi presentera en av hans schackkompositioner.

PROBLEM

av K. E. Gannholm

Svensk Underbefälstidning 1932

Matt i 2 drag

Temat i detta problem som komponerats år 1932 är så pass modernt, att det gott och väl står sig i konkurrensen även år 1958. Lösningen på sidan 34.

HOLLÄNSKT I FÖRHAND

Vit: K. E. Gannholm, Burs
Svart: S. Cederlind, Karlskoga

- 1. d2—d4 Sg8—f6
- 2. f2—f4 d7—d6

Vit väljer en uppställning, som så småningom resulterar i den s.k. "stonewall"-varianten överförd på de vita pjäserna. Den har även kallats "Gannholm-special" och är f.n. högaktuell på Gotland. Motståndaren följer dock inte den gängse holländska uppställningen utan försvarar sig på kungsindiskt sätt.

- 3. Sg1—f3 g7—g6
 - 4. e2—e3 Lf8—g7
 - 5. c2—c3 0—0
- Den vita "stonewall'en" är nu fullbordad.
- 6. Lf1—c4 — —
- Genom att spela 6. Lc4 och inte 6. Le2 förlorar vit ett tempo, men även svart förlorar ett tempo genom att genomföra d7—d6—d5 i stället för d7—d5. På så sätt "förtar" dessa tempoförluster varandra.
- 6. — — c7—c5
 - 7. 0—0 d6—d5
 - 8. Lc4—e2 c5—c4?

Ett typiskt positionellt fel. Svart miss-tolkar spelöppningens strategiska idé som ligger i trycket mot punkten d4 och förberedandet av e7—e5. Genom att låsa i centrum främjas vits angreppsplaner på kungsflygeln. Det rätta draget var 8. —, Db6, men även det lugnare 8. —, b6 kommer i fråga.

- 9. Sf3—e5 Lc8—f5
- 10. Sb1—d2 Sf6—e4
- 11. Sd2×e4 Lf5×e4
- 12. Le2—f3 f7—f5
- 13. Lf3×e4 f5×e4
- 14. Se5—g4 — —

Vit vill undvika avbytet på e5 och förbereda ett kungsangrepp, medan svart tycks se sina chanser i motspelet på dam-flygeln.

- 14. — — Sb8—d7
- 15. Lc1—d2 b7—b5
- 16. Sg4—f2 Sd7—b6
- 17. g2—g4 e7—e6

Vit har visserligen en passiv löpare, men denna nackdel uppvägs mer än väl av svarts svagheter på e6, f6 och h6.

- 18. g4—g5 a7—a6
- 19. h2—h4 Sb6—c8

Vits snabba aktion på kungsflygeln spolerar alla svarta intentioner på dam-flygeln och tvingar svart till skyndsamma försvarsåtgärder.

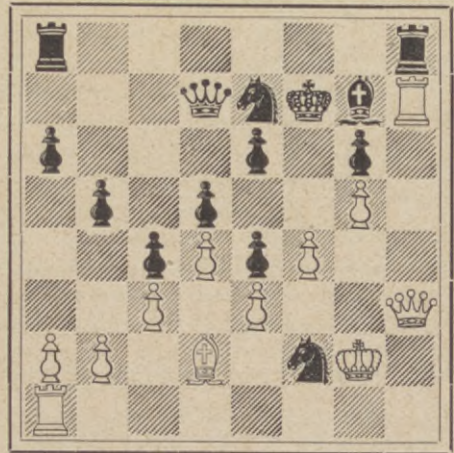
- 20. Dd1—g4 Dd8—d7
- 21. h4—h5 Tf8—f7(?)
- 22. h5×g6 h7×g6
- 23. Kg1—g2 Tf7—f8
- 24. Tf1—h1 Kg8—f7
- 25. Th1—h7 — —

Vits anfall utvecklar sig planmässigt, medan svarts försvarsmöjligheter blir alltmera begränsade.

- 25. — — Sc8—e7
- 26. Dg4—h3! — —

Starkare än 26. Tahl som kan besvaras med Tf8.

- 26. — — Tf8—h8

- 27. Sf2—g4! — —

Grusar på en gång svarts förhoppningar om motspel på h-linjen.

- 27. — — Th8×h7
- 28. Dh3×h7 Dd7—e8
- 29. Tahl—h1 — —

Skulle svart ha spelat 28. —, Th8 vinner vit kvalitet efter 29. Se5! åtföljt av D×h8 och S×d7.

- 29. — — Kf7—f8
- 30. Sg4—e5 Ta8—d8
- 31. Ld2—c1 Lg7×e5
- 32. d4×e5 De8—f7
- 33. Dh7—h8† Se7—g8

På 33. —, Dg8 följer 34. Df6†, Df7. 35. Th8†, Sg8. 36. D×d8 med vinst.

- 34. Th1—h7! uppgivet

MODERN TUBERKULOS...

(Forts. fr. sid. 11)

bekämpning. *Diagnos på tidigt stadium.* En i våra dagar kanske ännu hemskare folksjukdom, kräftan, angrips också enligt denna princip. Ett kanadensiskt läkarpar, Charlotte och Dyson Carter, redovisade förra året sina erfarenheter från ett studiebesök i Sovjet och deras erfarenheter kan möjligen fullständiga den bild vi här försökt ge av rysk profylax beträffande tbc.

Profylaxens enorma betydelse illustrerar de med exempel från USA och Ukraina. Det Federala onkologiska institutet i USA gjorde på sin tid ett experiment med periodisk undersökning av och behandling av 108.000 kvinnor. Som resultat därav reducerades antalet fall av livmoderkräfta i denna grupp med 90 procent, jämfört med genomsnittssiffran för Förenta Stater-nas kvinnliga befolkning. På ett år genomfördes i enbart den ukrainska republiken onkologiska undersökningar på 1.809.000 kvinnor, och antalet cancerfall bland de ukrainska kvinnorna sjönk på fyra år med 50 procent.

Författarna understryker emellertid det väsentliga faktum, att denna profylax måste ha landsomfattande insatser att falla tillbaka på. "Enskilda läkare, sjukhus och sjuka är ur stånd att föra krig mot cancern, liksom de heller inte är i stånd att köpa stridsvagnar, hangarfartyg, reoplan eller atombomber för ett vanligt krig. Endast ett land i dess helhet är vuxet uppgiften..."

Detsamma gäller alltså tuberkulosen. Den är tvingad på defensen. Men likväl finns den... Men en profylax, inte bara kostnadsfri utan även obligatorisk, bidrar till att knäcka den.

BILDKRYSS Nr 8

The crossword puzzle grid contains the following words and clues:

- SADE** (Down)
- FLIT-DJUR** (Down)
- FÄRGS** (Down)
- PUST-OUT-TRÖTTLIGT** (Down)
- EJ BESÄTT** (Across)
- TIDS-ANGIVELSE** (Across)
- TIPS-VINST 100** (Across)
- FORM AV VARA** (Across)
- SKRIKER** (Across)
- BARNENS DAG** (Across)
- ORDNING** (Across)
- KNÄCKA** (Across)
- HÄR TILLDÅGANDE FLICKA** (Across)
- TRÄD** (Across)
- BUSKE** (Across)
- GRÄS** (Across)
- GROLL HAVS-GUD-INNA** (Across)
- TIGGA** (Across)
- AAA** (Across)
- KAR** (Across)
- DET HAR ANONYM** (Across)
- PARTI-INITIALER** (Across)
- BAN-BOLAG** (Across)
- DUETT-SÅNG** (Across)
- MÄN-GUD-INNA** (Across)
- ANFÖRANDE** (Across)
- INOM KORT** (Across)
- STOR PÅSE ADAMS FRU** (Across)
- PERU** (Across)
- AN** (Across)
- SNIFFA** (Across)
- KRYP** (Across)
- SPETS** (Across)
- ÅRS-TID** (Across)
- VIKT GB-LAG VRIDA** (Across)
- FISK-RED-SKAP** (Across)
- ID** (Across)
- ROS-LAGS-ORT** (Across)
- 1/10 LIT.** (Across)
- DIKT ELLER PROSA-URVAL** (Across)
- FÄGEL** (Across)
- MISÄR** (Across)
- FRANÄT** (Across)
- SKÅNSKA BANK-EN** (Across)
- REDO-GÖR-ELSE** (Across)
- GRIS** (Across)
- SPRIT** (Across)
- YTA** (Across)
- TON** (Across)
- SMA HÄNDAR** (Across)
- AN** (Across)
- HÄST-KALUFS** (Across)
- RÅKA** (Across)
- FORT-FAR-ANDE** (Across)
- KONSUMENT-ORGANISATION** (Across)
- LUGN** (Across)
- VARUHUS** (Across)
- DRUCK PÅ BÜCK** (Across)
- LÅGA** (Across)
- "KUNGA HATT"** (Across)
- KLÄNG-VÄXT** (Across)
- SPÅ** (Across)
- GRIPA** (Across)
- STARK-VARA** (Across)
- AVLÄGS-NA NÄ-GON FR. SIN POST** (Across)
- ELD IN** (Across)
- LEDDNING** (Across)
- HAVS-GUD** (Across)
- PROATAR** (Across)
- BAD-MODE** (Across)
- BUSFRÖN** (Across)
- TEXTIL** (Across)
- FÖRE** (Across)
- FEM** (Across)
- KAN ÖRMAR GÖRA** (Across)
- GE DEN FÖRSTA** (Across)
- TON** (Across)
- FÄRG-ÄMNE** (Across)
- GÖR DET PÅ BILD-EN** (Across)
- SOLGUD** (Across)
- ERT** (Across)
- I BREV** (Across)
- VILD** (Across)
- GRUS-SORT** (Across)
- TJALLA** (Across)
- EFTER REGN-SKUR** (Across)

Namn: Adress:

Lösningarna måste vara Status' redaktion, Postbox 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 5 nov. 1958. För att komma

med i prislottningen skall tävlingsförsändelse vara märkt med orden "Bildkryss nr 8".

Tre priser utdelas, ett på 25 kr, ett på 10 kr och ett på 5 kr. Lösning och pristagarnas namn kommer i januari-nr 1959.

Lösning till bildkryss nr 6

remittera sina patienter till sjukhus eller specialistvård, ger honom hans arbete icke alltid den tillfredsställelse, det eljest kunnat skänka.

Genom rekryteringssvårigheterna ökar arbetsbelastningen för de kvarvarande provinsialläkarna, vilket i sin tur ytterligare minskar banans attraktivitet. Härigenom har provinsialläkarkrisen kommit in i en 'ond cirkel', som måste brytas, om en förbättring skall komma till stånd."

De invalidiserade ungdomarna

"Något större hopp om bättre förhållanden gav inte inrikesministern i sitt interpellationssvar de invalidiserade ungdomarna på ålderdomshem och liknande institutioner", framhåller *Expressen* i en ledarnotis. "Det enda han sade var att de var inte så många. Och att de bör i största möjliga utsträckning hjälpas till medicinsk behandling, rehabilitering och yrkesutbildning. Detta är ju självklart. Men som inrikesministern också erkände kommer det ändå att finnas kvar ungdomar som är så svårt invalidiserade att de inte kan ha nytta av sådan hjälp. En särskild statlig anstaltsorganisation för dessa ungdomar blir knappast möjlig, sade emellertid inrikesministern. Varför inte? Även om det gäller bara några tiotal ungdomar i denna olyckliga belägenhet, så har staten skyldighet att söka göra livet så drägligt som möjligt för dem. Och nog har staten råd att kosta på dessa människor ett hem, en anstalt på ungefär 20-30 platser. Det behövs ingen 'anstaltsorganisation', det behövs ett eller två vårdhem!"

● SJUTTON ÅR

(Forts. fr. sid. 23)

på sej och Jonkes tyngd kändes knappast längre. Han knöt händerna. — Han, den där, sa han. Jag ska slå honom på käften.

— Bravo, sludrade Jonke. Gör det. Det är mina tag. Ta dej en till så du blir i form. Slån på käften. Jag ska hjälpa dej. Jag är kamrat.

Aterigen gurglade det ur buteljen. Nu var smaken inte så frän och det gick lättare att svälja.

Han drack lydigt när Jonke uppmanade honom att ta sej en fösare till. Jonkes tyngd blev överväldigande. Affe drog sej undan. Jonke sjönk ihop på en tuva. Affe la sej ner och sträckte ut sej på rygg. Träden dansade ringdans omkring honom. Musiken och sorlet flöt bort. Tätt intill sej hörde han Jonkes sludrande:

(Forts. nästa sida)

Och så var det dags för lösningen på semesterkrysset, dvs. bildkryss nr 6. Som syns här ovan har kryssförfattaren tyvärr slarvat med ärans och hjältarnas språk och felaktigt stavat "simning" med två "m". Som väl är har detta inte vilselett några tävlande.

Första priset på 25 kr gick till fru Karin Levin, Box 1, Kämpinge, medan andra priset à 10 kr vanns av hr Gustav E. Ohlson, Lillängsvägen 15, Nacka, och tredje priset à 5 kr av hr Sven Pålsson, Usland, Slättån.

● SYSTER FATIMA

(Forts. fr. sid. 30)

Syster Fatima reste sej och rullade in min säng i rummet med den förgyllda messias på hans svarta ebenholtskors.

— Ska jag hämta ytterligare två teskedar whisky frågade Fatima då hon fått min säng på dess plats.

— Gör det, syster! svarade jag och började skära upp ett brev som någon lagt på mitt nattduksbord under tiden vi varit ute på balkongen.

Då syster Fatima återkom med våra sista groggar för kvällen tog hon pulsen. Den var normal och hon antecknade det i journalen med en blåpenna.

Ill.: Gunnar Persson

● FABRIKSARBETARE...

(Forts. fr. sid. 6)

— jämfört med exempelvis lasarettsvården — att konkurrera om den knappa läkararbetskraften. Orsakerna till detta är många: den stora arbetsbelastningen, bundenheten genom jourtjänsten, mindre möjligheter till vetenskapligt arbete och avancemang, otillräcklig assistans etc.

Icke minst betydelsefullt torde det vara, att tjänsteläkaren ute på fältet ofta känner sig arbeta i medicinsk isolering, avskuren från samarbetet med kolleger och möjligheten att med dem dryfta svårtydda fall och dela ansvaret för deras behandling. Till denna känsla bidrar att han saknar många av sjukhusets tekniska resurser för diagnostik och terapi. Om han inför dessa svårigheter väljer att 'för säkerhets skull' i stor utsträckning

— Vi ska ge honom på käften, kamrat. Jag ska hjälpa dej, för du är kamrat.

Affe vaknade och reste sig upp på armbågen. Huvudet värkte och det kändes som om munnen varit full av sand. Musiken spelade, de dansandes fötter hasade runt plankorna på banan. Det knallade från läskedrycksståndet och klirrade av porslin i kaffeserveringen. Han kom till klarhet om vad som hänt under kvällen när han kände en hand — Sonjas — mot sin panna. Jonke var försvunnen. Han frågade vad klockan var.

— Elva, sa Sonja. Affe. Hur är det med dej? Är du sjuk?

Han stirrade mot paret, som kommit in i dunklet under björkarna och stannat ett stycke ifrån honom. Tobis-Oskar och Elna. Han ville skrika högt när han såg Elna lägga sina armar om Tobis-Oskars hals. Nu böjde Tobis-Oskar sej ner och kysste henne. Stönande kom han upp på fötter. Han ville dö, allting kvittade — fan! Han snäste åt Sonja, som frågade om han skulle gå hem och om de kunde göra sällskap.

Han gick genom hopen mot festplatsen och aldrig mer skulle han bry sej om en flicka. Åjo, det skulle han nog. Men han skulle aldrig vara barnslig som i kväll. Han hade levt sej igenom något som kändes bittert och svårt, men som kanske var nödvändigt, kom det för honom. Det var väl inte så lätt att ta steget från pojke till vuxen karl?

Ill.: *Elsie-Britt Stenqvist*

● KAN STILLSAMT...

(Forts. fr. sid. 5)

en, det må sedan vara sjukdomar i barnaåren eller sjukdomar som drabbar fullvuxna. Och för att komma till bättre diagnostiska möjligheter bör de forskningar som i dag utförs i många olika länder koordineras bättre internationellt.

Tar man först hjärt- och blodkärslsjukdomarna i barnaåren så fastslår specialistgruppen att de reumatiska spelar en betydande roll vid sidan av de medfödda. Reumatisk feber förekommer bl. a. som svit efter en till synes så oskyldig åkomma som "ont i halsen", i det fall där infektionen härstammar från en särskild art av streptokok-

ker. Penicillin är effektivt mot denna infektion och motverkar samtidigt en potentiell reumatisk feber, som i sin tur lätt kan leda till hjärtfel.

Penicillinet bör därför användas i detta fall — men specialisterna varnar strängt mot det i flera länder vanliga okontrollerade bruket av penicillinet. I vissa länder, bl. a. USA och Italien, kan man köpa penicillinpreparat utan recept, vilket leder till att folk i tid och otid använder det med de risker det innebär, framför allt att de blir immuna.

Hjärtssjukdomarna ökar

Fett och brist på motion förefaller att ge en god jordmån för utvecklingen av hjärtssjukdomar hos fullvuxna, men några siffror eller andra uppgifter som skulle ge klara bevis för detta finns inte. Undersökningar har gjorts — och pågår som bäst — i många länder. I London har man bl. a. undersökt två grupper arbetare, busschaufförer och busskonduktörer, där den förstnämnda representerar ett stillasittande arbete och den senare, särskilt i tvåvåningsbussarna, ett rörligt arbete. Inte bara vad hjärtssjukdomar beträffar, utan också i fråga om andra sjukdomar, uppvisar dessa två grupper synnerligen olika resultat. Men någon klar slutsats kan man inte dra, helt fränsett att redan den naturliga konstitutionen med de eventuella sjukdomsanlag den har, kan tänkas spela in vid själva valet av arbete: en man med latent hjärtfel väljer kanske just till följd av sin disposition instinktivt ett mera stillasittande arbete. Det är svårt, framhåller specialisterna, att skilja på orsak och verkan.

Att mycket fet kost befordrar blodkärslsjukdomar förefaller sannolikt — men åter står vetenskapen här inför ett påstående som inte kan bevisas med klara siffror och fakta. Eskimåerna, som äter mycket fett, har inte någon större procent blodkärslsjukdomar än en vanlig stadsbefolkning i genomsnitt, och bantu-

negrerna, bland vilka blodkärslsjukdomarna tidigare ansågs vara praktiskt taget okända, har vid senare undersökningar visat sig vara utsatta för dem i ungefär lika hög grad som vilket civiliserat samhälle som helst.

Ett förefaller säkert: att i Europa som helhet hjärt- och blodkärslsjukdomarna är i tilltagande. Dödssiffrorna varierar starkt från land till land, men vid expertgruppens möte ifrågasattes om icke detta möjligen kan bero på varierande bokföringsmetoder i statistiken.

Specialistmötet hos WHO utmynnade i en rekommendation om samarbete för att få fram både noggrannare och mera enhetliga statistiska uppgifter och samordnade forskningsmetoder. Vidare förordades en rad specialundersökningar, bl. a. speciellt studium av sambandet mellan nervösa spänningstillstånd och blodtryck och hjärtssjukdomar, liksom även specialstudium av den inverkan dietförhållanden, geografiska, ärftliga och arbetsbetonade faktorer kan ha på detta viktiga sjukdomsområde.

betjäningen är snabb

TIDNINGAR • VIDEOKRIFTER • BÖCKER

Restoranda

i Pressbyråns kiosker

Schacklösning

Lösning till schackproblemet av K. E. Gannholm: 1. Se3! hotar 2. Sg4 matt. Paraderna är: 1. —, Sf4 som skär av den redan avskurne vita Lc1, så att hotet 2. Sg4 strandar på Kg5!, men nu följer 2. D×g7 matt. Den andra paraderna 1. —, Sd2 skär återigen av Lc1, men öppnar samtidigt tornlinjen och tillåter 2. Sd4 matt.

Spelat i mästartklassen vid kongressen i Växjö 9/7 1958.

HUVUDVÄRK?

ALBYL LEO ALBYL LEO hjälper

ESLÖV

NILS PERSSONS

DAMEKIPERING

TELEFON 1892

ESLÖV

MALMÖ

Frode Lund

FÖRTIVILAT BRÅTOM?

TA TAXI

DET VINNER NI PÅ!

Innerstan 22 00 00

Västerort 22 02 00

Söderort 22 03 00

Förutbeställning 22 04 00

HÖÖR

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum

Tel. 25

JÖNKÖPING

BAGERIET

IDUN

Smedjegatan 12

JÖNKÖPING

Konditori

Wallströms Eftr.

Ö. Storgatan 21

JÖNKÖPING

Av RELIGIÖS LITTERATUR finner Ni

alltid största sorteringen

HALLSKA BOKHANDELN

Missionsbokhandel

Ö. Storgat. 19 - Tel. Jönköping 100 63

NK-

den självklara

träffpunkten för

stockholmare,

turister, kongress-

deltagare...

AB NORDISKA KOMPANIET

FRIKUPONG Rekvirera nu

NKI-skolans nya kursprogram

— Nordens största för korrespondensstudier

- Teknik** — kurser för alla fack och stadier. Många nyheter för hösten — endast vid NKI.
- Ingenjörskurser**, på 16 olika linjer. Mer än 2000 ingenjörer nu utbildade vid NKI.
- Kontor o. handel**, nya kvalificeringskurser för bättre befattningar.
- Nya bilkurser**, de modernaste i Sverige.
- Student- och real-examen**, nya kurser efter nya fordringarna.

Sätt ett X i rutan för det som intresserar Er. Skriv namn och adress här nedan. Ni får då det nya kursprogrammet GRATIS. Ni kan också ringa NKI-skolans STUDIERÄDGIVNING, 52 05 40.

(Namn)

(Adress)

Status 8/58

Frankeras
av NKI
betalar
portot.

**Till
NKI-SKOLAN**

S:TERIKSGATAN 33

STOCKHOLM 12

LOSEN

Svarsförsändelse
Tillstånd nr 104
Stockholm 12

*Egen import ger bästa råvaror
till förmånligaste priset*

Köp dessutom med 25-rabatt.

Vår katalog har utökats med nya arbetsuppgifter så att den nu omfattar bortåt 200 artiklar. Köper Ni 25-förpackning reduceras priset med 10 % — en speciell förpackningsform för sjukhus och större förbrukare.

Har Ni provat vår RAMBI-BAST

Kan levereras i 25 olika färger

Med Rambi-bast lindar Ni själv en dekorativ skärm till någon av våra tjustiga lampor. All armatur är S-märkt.

Begär vår kompletterade katalog

HOBBYMATERIAL

Pilgatan 9, Malmö C

Tel. växel 73475

Utställning: Östra Tullgatan 2

Det stora stumphuset

Bredenberg

GRUNDAD 1837

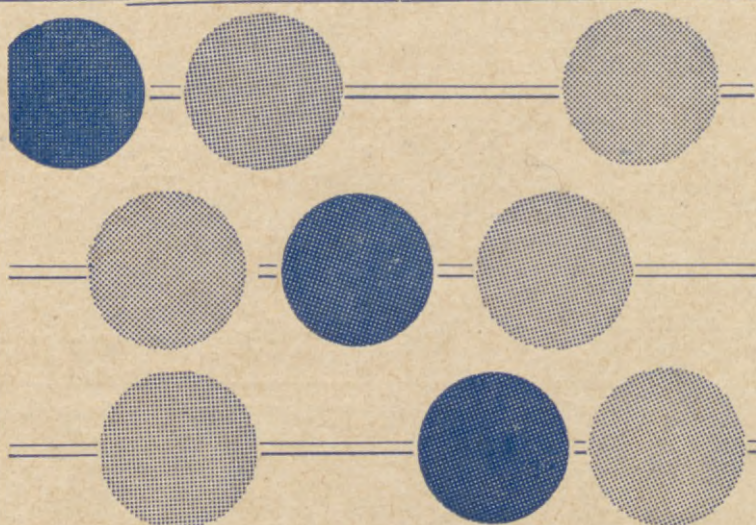
ÅKESONS LÄDERVAROR

Specialite:

Exklusiva lädervaror

i höga skinnkvaliteter

NORRLANDSGATAN 13 - TELEFON 205967
STOCKHOLM

Var **3:dje** svensk
försäkrad i
FOLKSAM